

De wederopbouw van het Belgische Leger gedurende den oorlog,

DOOR

J. v. D.

(Vervolg en slot van bladz. 577.)

II. DE OFFICERSSCHOLEN VOOR HET BELGISCHE LEGER.

Noodzakelijkheid van de officiersscholen. De oprichting dier scholen in Frankrijk.

Van het begin van den oorlog af stelde zich voor het Belgische legerbestuur reeds het vraagstuk oyer de rekruteering van de officieren. Het gemobiliseerde leger moest volgens de organisatie in het geheel 4.500 officieren bevatten; en in het begin van 1914 vermeldde de toestand der effectieven er slechts 3201, waarvan men nog 101 officieren moest aftrekken, die in de Kongokolonie waren gedetacheerd, 130 bij de verschillende staven en een dertigtal bij den vliegdienst.

De leerlingen van de militaire scholen en de onderofficiers-kandidaten-onderluitenanten, leverden wel onmiddellijk een zekere aanwinst van ongeveer 300 officieren, maar het tekort bedroeg nog 1.320, voor het grootste gedeelte bij het wapen der infanterie.

Men zag zich toen verplicht de kaders van de vestingtroepen tot het strikte minimum te beperken, om derwijze die van de veldeenheden uit te breiden. Om de 20.000 vrijwilligers, die bij het begin van de vijandelijkheden dienst namen, af te richten, moest men zijn toevlucht nemen tot gepensioneerde officieren, die weer in dienst waren getreden en vooral tot oud-officieren en onderofficieren, die vrij waren van alle verplichting.

Vanaf de eerste dagen van den veldtocht was het een van de bekommelingen van den minister van oorlog om vóór alles een reserve aan pelotonaanvoerders van de infanterie te verkrijgen. Aanvankelijk werd gedacht aan de oud-gegradueerden van het leger, die in den dienst der gendarmerie waren overgegaan en die men nog een aanvullende instructie meende te geven, doch men moest ze onmiddellijk bij het leger inlijven, daar de maanden October en September reeds een verlies van 852 officieren hadden gekost. De school, die men te hunner behoefte meende te stichten, kreeg dus als leerlingen 150 onder-officieren, aan het vestingleger onttrokken.

Dat was de oorsprong van de C. I. S. L. A. (centré d'instruction pour

sous-lieutenants auxiliaires) of instructiecentrum voor hulponderluitenenants.

De school was in October 1914 te Antwerpen in volle bedrijvigheid, toen besloten werd de depots en de regimenten rekruten naar het Westen te transporteeren.

Het was echter eerst na den slag aan den Yser, dat de inrichting, sedertdien naar Frankrijk verplaatst, eenige vastheid kreeg, toen men te Gaillon, op 15 Januari 1915, definitief een school oprichtte.

De kandidaten, ten getale van 280 werden gekozen onder jonge lieden, die volledig middelbaar of hooger onderwijs genoten hadden. Gezien de dringende noodwendigheid duurde de eerste leergang slechts vier weken: het programma omvatte hoofdzakelijk praktische lessen over den veld- en den vestingdienst. Deze proefneming gaf alle voldoening en de inrichting werd verder ook over al de andere wapens uitgebreid.

Het C. I. S. L. A. Het instructiecentrum voor hulpofficieren van de infanterie (centre d'instruction des officiers auxiliaires d'infanterie) is gevestigd in een oud kasteel van de kardinalen van Amboise. De inrichting, die in den beginne slechts uiterst primitief was, werd al heel spoedig verbeterd.

Het onderricht is er vooral praktisch: een uitgestrekt onbebouwd terrein, dat gratis door den eigenaar werd afgestaan en in de nabijheid van de school ligt, dient tot oefenplein.

Sedert 1 Mei 1916 zijn er 50 man, uit de instructiekampen tot een peloton gevormd, te Gaillon gedetacheerd en dienen daar om de toekomstige officieren als instructeur af te richten en ze in hun verschillende plichten te veld practisch te onderwijzen. De duur van den leertijd werd geleidelijk verlengd; heden bedraagt hij vier maanden.

Op het einde van den leertijd volgen de leerlingen nog eenigen tijd de lessen in het instructiekamp voor mitrailleurs, alsook in de school voor grenadiers. Het getal leerlingen, dat te Gaillon is opgeleid, bedroeg op 1 Juli 1916 1.507, waarvan 1.362 het bekwaamheidsdiploma hebben ontvangen.

Het C. I. S. L. A. A. Weldra deed zich ook bij de artillerie de noodwendigheid gevoelen niet slechts om in de bestendige aanvulling van de bestaande kaders te voorzien, maar ook om te voorzien in personeel bestemd voor de nieuwe stukken die de loopgravenoorlog vereischte.

Een instructie-centrum voor hulponderluitenenants van de artillerie (C. I. S. L. A. A., centre d'instruction pour sous-lieutenants auxiliaires de l'artillerie) werd op 14 April 1915 geopend te Andreselles. Voor het rekruteeren van kandidaten deed men een beroep op de vrijwilligers die een diploma van ingenieur of kandidaat-ingenieur, van doctor of kandidaat in natuur- en wiskunde bezaten, alsook op de artilleristen, die een voldoende ontwikkeling of een diploma algemeen onderwijs bezaten, welke hen in staat stelden vlug op de hoogte te komen van de werkzaamheden van een artillerie-officier.

Vijf en veertig kandidaten per cursus ontvingen het onderricht in

deze school, waarbij een instructiebatterij is ingedeeld. In hoofdzaak omvat het onderwijs praktische lessen, zoowel het onderricht van den ruiter als van den artillerist.

In de lente 1916 werd de school overgebracht naar Ornival, waar de nabijheid van een polygoon voor de artillerie toeliet praktische schietoefeningen met het geschut te houden.

Tot op 1 Augustus 1916, hebben van de 199 kandidaten, die de leergangen van het C. I. S. L. A. A. gevolgd hadden, 175 hun bekwaamheidsdiploma behaald.

Het C. I. S. L. A. C. Op 23 April 1915 opgericht, had dit instructiecentrum ten doel de vorming van vastberaden en stoutmoedige kandidaten voor de cavalerie.

De school is gevestigd op een landbouweigendom, dat toelaat aan een honderdtal mannen en even zooveel paarden verblijf te verschaffen. Een plein van 7 hectaren werd gehuurd om tot oefenterrein te dienen. Het is als het ware bezaaid met allerlei hindernissen.

De dienst wordt bijna steeds buiten verricht en de kandidaten zitten 6 tot 8 uur per dag in den zadel; men maakt van alle gelegenheden gebruik om zich flink te oefenen in het paardrijden. Deze methode van opleiding heeft zeer bevredigende uitslagen opgeleverd, vooral wat betreft het rijden over ongelijk terrein.

Op het einde van den leertijd gaan de leerlingen te paard over 450 kilometer afstand, in drie étappen afgelegd, naar het instructiecentrum voor mitrailleurs en grenadiers, waar het onderwijs aangevuld wordt.

Sedert het begin van de leergangen tot op 15 Juli 1916, hebben er 123 leerlingen de lessen aan het C. I. S. L. A. C. bezocht.

Het C. I. S. L. A. G. (Genie.) Dit centrum werd den 24sten April 1915 opgericht. De eerste leerlingen werden gerekruteerd uit de onderofficieren en uit enkele adjunkten der genie, alsook uit de ingenieurs, die als kaderlid den veldtocht hadden medegemaakt. Later deed men een beroep op de mijningenieurs en op die van burgerbouwkunde die bij de andere wapens dienden en ten slotte wendde men zich tot de soldaten, die twee jaar aan een hoogeschool hadden gestudeerd.

Het onderwijs heeft ten doel aan de kandidaten zoodanig theoretischen en praktisch onderricht te geven, dat zij in staat zijn met kennis van zaken de technische reglementen toe te passen.

Een afdeeling van de school vormt kandidaten-onderofficieren; het onderricht is er, zooals overal, praktisch en geschiedt in den polygoon; het handboekje van den onderofficier der genie te velde strekt tot leidraad bij het onderricht.

Op 1 Augustus 1915 hadden 67 leerlingen het bekwaamheidsdiploma verkregen voor de afdeeling der officieren en 139 voor die der onderofficieren.

Het C. I. S. L. A. I. Ten slotte bleef nog op te lossen het vraagstuk over het vormen van instructiekaders. Een bijzondere school werd te dien einde opgericht te Bayeux, korten tijd na de vorming van het centrum te Gaillon.

Aanvankelijk moest Bayeux slechts instructeurs vormen en de resultaten die men er verkreeg waren merkwaardig, doch vermits daardoor op verre na nog niet voorzien werd in de behoeften van het front, werd besloten, dat de leerlingen van Bayeux als sergeant-instructeur in het leger zouden kunnen treden en, bij de bevordering, zouden mededingen naar den graad van officier, na hunne bewijzen van bekwaamheid in den strijd te hebben geleverd. Na de leergangen van intensieve africhting te hebben gevolgd in een speciaal peloton van een instructiecentrum voor den troep, wordt de jongeling, wiens algemeene ontwikkeling daarvoor voldoende wordt geacht, naar de school van Bayeux gezonden om daar in het bijzonder voor zijn ambt van instructeur te worden afgericht. Na een stage aan die school wordt hij tot den graad van adjudant-instructeur bevorderd en gaat dan naar het instructiecentrum voor oud-militairen, waar hij in aanraking komt met mannen, die reeds aan het front zijn geweest. Vervolgens brengt hij een tijd door in de school voor mitrailleurs en in die voor grenadiers, waarna hij geplaatst wordt bij het regiment zijner keuze, met den graad van sergeant-kandidaat-officier.

Het C. I. S. L. A. I. van Bayeux heeft op deze wijze uitstekende elementen voor het Belgische leger geleverd, geheel op de hoogte van hun ambt en die door hun gedrag spoedig in het vuur uitblonken. Heden is de school buiten gebruik, daar het veldleger over een voldoende aantal kandidaten onderluitnants beschikt.

III. HET REMONTE-CENTRUM.

Het remonte-centrum voor mitrailleurs werd op 13 Augustus 1915 opgericht. Het doel er van was: paarden africhten voor het trekken van de munitiewagens voor machinegeweren; mannen onderrichten in het verzorgen van deze paarden en het geleiden van deze wagens; zorgen voor de vervanging van ongeschikte paarden en voerlui bij het leger te velde; het opnieuw marschvaardig maken van de compagnieën mitrailleurs; leveren van voerlui en gespannen voor de bataljons-reservemunitiewagens.

Aanvankelijk gevestigd in een van de voorsteden van Kales, werd het remonte-centrum later bij het C. R. M. gevoegd en in een verlaten hoeve ondergebracht.

De toestand van deze hoeve was ellendig; de toegang er heen was bijna onmogelijk wegens het slijk dat op sommige plaatsen $4\frac{1}{2}$ c.M. hoogte bereikte.

In de stallen en de schuren krioelde het van ongedierte.

De daken waren geheel vervallen; er waren nagenoeg geen deuren meer; het water liep langs de muren en op sommige plaatsen waren deze vingerdik beschimmeld, waardoor de lucht werd vergiftigd.

Het woonhuis, — waarin heden de eetzaal, de bureelen en de kamers van de onderofficieren, alsook het magazijn van kleine uitrusting voor

de mannen, is gevestigd — was onbewoonbaar, zoowel door het ver gevorderd verval als door de onreinheid.

Na de mest en het vuilnis te hebben weggeruimd — waarvoor men zes dagen achtereen elf voertuigen noodig had — werd het terrein geëffend en kon men met het aanplempen en bestraten beginnen; de afwatering werd, door het graven van greppels, in orde gebracht; men zorgde er voor dat het onbebouwde terrein voortdurend droog bleef, een resultaat, dat de eigenaar zelf nimmer had verkregen.

Heden geeft de ingang naar de binnenplaats van het kantonnement een beeld van een echt kwartier voor cavalerie. Er heerscht die orde en zindelijkheid, den Belgen eigen.

Vee-, zwijnen- en schapenstallen, loods en andere verschillende lokalen werden door het C. R. M. in stallen veranderd, nadat men, met eigen middelen, het benodigde metsel-, schrijn- en timmerwerk had uitgevoerd; men vervaardigde kribben, waarvan de boorden met ijzer werden beslagen en waarvan er thans nog geene enkele buiten gebruik is; men maakte latierpalen en beschotten, men zegelde in den muur ringen om de paarden te kunnen vast zetten. Op die wijze werd een praktisch en gezond logement voor 117 paarden ingericht.

De kamers van den troep zijn in een ruime schuur gevestigd, andere zijn boven stallen gelegen. Zij zijn geheel door personeel van het C. R. M. ingericht.

Een geheel afzonderlijk gelegen verwarmingszaal werd onlangs geopend met het doel den mannen gelegenheid te geven, nadat hun dagwerk geëindigd is, zich in een gezond en goed geventileerd lokaal te verwarmen.

De keuken, die in open lucht is opgericht, bestaat uit een eenvoudig dak hetwelk boven de kookketels is aangebracht. Zij voldoet uit een hygienisch oogpunt aan alle eischen. De zijwanden zijn van kleppen voorzien, waardoor de dampen door het koken veroorzaakt een uitweg vinden; de vloer is gebetonneerd, een goed berekende helling laat het wegvloeien van het water toe en vergemakkelijkt het onderhoud; het op de vloer aangebrachte latwerk laat het stof en slijk door.

De mess voor onderofficieren, die zeer goed is ingericht, ziet er uit als een zaal van een onzer schoone Vlaamsche hoeven. Sedert korten tijd staat er het borstbeeld van Z. M. den Koning, een werk, te Buenos-Ayres uitgevoerd, door den kunstenaar O. Schmidt. Dit borstbeeld staat in een nis van zuiver Vlaamschen stijl; de nis is gebouwd door het personeel van het C. R. M.

De moestuin werd ingericht in een nabij het kantonnement gelegen akker; dit stuk grond, geheel verwilderd toen het C. R. M. werd opgericht, is heden, door eigen zorg in een waren modeltuin veranderd. In negen maanden tijds heeft de tuin voor ongeveer 4.000 fr. opgebracht, terwijl er alles te saam slechts 78 fr. onkosten zijn geweest.

Men mag voorzien dat hij het volgend seizoen ongeveer het dubbele zal opbrengen met ongeveer dezelfde exploitatiekosten.

Het is onnoodig te melden welke voordeelen de troep van dezen

tuinaanleg gehad heeft; op merkbare wijze werd het gewone voedsel verbeterd, voorts werd, door het gezellige milieu waarin men leefde, de zedelijke stemming verhoogd.

Alle gevallen van ziekte of verwonding der paarden worden ter plaatse in den ziekenstal behandeld.

De apotheek voor de paarden werd opgericht in een onbewoond lokaal en kan tegenwoordig wedijveren met dergelijke inrichtingen van onze provincie-apotheken. Vloer, muurbeschildering, deuren, meubelen, met inbegrip van enkele toestellen, die er voor de veeartsenijkunde noodig zijn, werden door het C. R. M. vervaardigd.

Al het smeed- en schrijnwerk komt uit de handen van Belgische arbeiders.

Door het zorgvuldig bewaren tot zelfs van den minsten afval van hout- of ijzerwerk, van waar het ook moge voortkomen (ijzer, ijzeren koepels, nagels, schroeven, inpakkisten) en het doelmatig benuttigen van de bescheiden middelen die ter beschikking van het C. R. M. staan, heeft men de materialen gekregen waarmede bovenbedoelde resultaten bij het inrichten van het C. R. M. werden bereikt.

Een niet in de archieven aanwezig staatsstuk betreffende
den veldtocht in Noordholland in 1799,

MEDEGEDEELD DOOR

G. J. W. KOOLEMANS BEIJENEN.

In den vroegen morgen van den 27sten Augustus 1799 landde de eerste afdeling Engelsche troepen, sterk \pm 12.000 man, tusschen Huisduinen en Callantsoog. In den loop van den dag kwam nog een tweede flottilje die macht met \pm 6.000 man versterken.

Na een scherp gevecht in de duinen besloot generaal Daendels, die met zijne divisie, sterk \pm 10.000 man, die landing had moeten tegengaan, zich in de Zijpe terug te trekken. Aan den commandant der Bataafsche troepen, die zuid-westwaarts van Den Helder waren opgesteld, om aan de landzijde de aldaar aangelegde kustbatterijen te verdedigen, werd in den namiddag door Daendels bevel gezonden, om de stukken op de batterijen te vernagelen, de ammunitie en verdere kriegsbehoeften onbruikbaar te maken, en zich voorts met zijne geheele macht bij de overige troepen te voegen. Na een moeilijken tocht door het z.g.n. buitenveld (half ondergelopen land) kwamen die troepen 's nachts te twee uur aan 't Zand in de Zijpe aan. De vloot was na hun vertrek aan zich zelve overgelaten, en ingevolge daartoe van den agent der marine bekomen autorisatie zeilde de schout bij nacht Story daarmede den volgenden morgen naar den Vlieter af.

Toen Daendels den 28sten de door hem ingenomen stelling in de Zijpe naging, meende hij, dat zijne divisie niet sterk genoeg was, om die te blijven bezetten. Hij besloot haar te verlaten en zond in den avond van dien dag zijn aide-de-camp Rouget naar den opperbevelhebber, generaal Brune, in Den Haag, om dezen van zijn voornemen kennis te geven, en hem dit mondeling toe te lichten. Brune wilde evenwel van een terugtocht niets hooren, en zond Rouget terug met het stellig bevel aan Daendels, om te blijven, waar hij was en het terrein voet voor voet te verdedigen. Vóórdat dit bevel hem bereikte, was Daendels echter in den nacht van 29/30 Augustus zijn terugtocht begonnen in de richting van Purmerend, dien hij nu staakte in de lijn Alkmaar—Avenhorn. In zijn laatste, nog uit de Zijpe aan Brune gericht schrijven (in den avond van den 29sten Augustus) had hij dezen zijn ongenoegen over de door de Regeering getroffen halve maatregelen o. a. uitgedrukt in de woorden: „Je ne suis nullement content de leurs petites mesures, ni de l'amiral De

Winter 1), ni de Spoor (agent der marine); ostentation, quarts de mesures et point d'exécution.... Quand je serai plus rapproché, je tâcherai de changer cela."

In den ochtend van den 30sten Augustus zeilde de Engelsche vloot het Texelsche gat binnen, en stevende door het Marsdiep de Zuiderzee in tot vóór den Vlieter. Het Bataafsche scheepsvolk kwam in opstand, en Story zag zich genoodzaakt, in overeenstemming met het gevoelen van alle commandanten der schepen, de vlag te strijken, en de vloot in handen van den Engelschen vice-admiraal Mitchel te stellen.

Van al deze schokkende gebeurtenissen kwamen, van den 28sten Augustus af, dagelijks achtereenvolgens eerst de geruchten, daarna de door de faam vergrootte, min of meer stellige berichten in Den Haag en natuurlijk ook ter kennis van de verschillende autoriteiten. De handelingen van Daendels werden hevig gecritiseerd; zelfs won langzamerhand het gevoelen veld, dat hij zich aan verraad schuldig maakte.

Brune, die onmiddellijk nadat kennis was bekomen van de gelukte landing, alle maar eenigszins beschikbare Fransche troepen (\pm 6000 man) naar Noordholland had doen trekken, besloot zijn hoofdkwartier naar het oorlogstoooneel te verplaatsen. In den nacht van 31 Aug. op 1 Sept. verliet hij Den Haag, en na een kort oponthoud in Haarlem, kwam hij in den nacht van 1 op 2 September in Alkmaar aan.

Onder den druk der ingekomen tijdingen — waaronder nog een bericht van Wiselius 2), dat Daendels voornemens was, zijne troepen op Amsterdam terug te trekken, en van daar, na het geld uit de wisselbank en verdere kassen gelicht te hebben, op Breda te retireeren — nam het Uitvoerend Bewind in den avond van den 1sten Sept. twee belangrijke besluiten. Ten eerste zou aan Brune een geheime volmacht gezonden worden, „om alle Bataafsche militaire officieren, 't zij hooge ofte lage, van welken rang zij ook mochten zijn, al was 't zelfs den Luitenant-Generaal Daendels, zoo ras dezelve aan hem suspect mochten voorkomen, in verzekerde bewaring te nemen”, en ten tweede werd besloten, hun medelid J. F. R. van Hooff te verzoeken en te committeren om zich ten allerspoedigste, door den agent van oorlog, den burger Pijman vergezeld, te begeven naar het hoofdkwartier van den generaal-en-chef Brune, met verdere opdracht, zooals in het hiervolgend verslag is aangegeven. In dit verslag komen evenwel niet de laatste woorden van de opdracht voor: „doende van deszelfs bevind en verrichte aan de Vergadering rapport”.

Het besluit was genomen, in overleg met eene commissie uit het Vertegenwoordigend Lichaam, waaronder de voorzitters van de beide Kamers, en men had het doelmatig geacht, dat eenige leden daarvan, hoewel zonder bepaalde opdracht, de beide in commissie gezonden

1) De vice-admiraal De Winter, die als krijgsgevangene van de Engelschen op zijn woord was vrijgelaten, had zich belast met het oppertoezicht over de organisatie der gewapende burgerwacht.

2) Limburg Brouwer. Leven van Wiselius, blz. 124.

heeren zouden vergezellen. Zoo sloten zich de volksvertegenwoordigers Van Hall, Van den Braak en Nuhout van der Veen van de Eerste en Busch van de Tweede Kamer, na daarvoor toestemming erlangd te hebben van de voorzitters dier Kamers 1), bij de deputatie aan.

Van Hooff en Pijman waren gekleed in officieel costuum; twee commiezen en twee boden werden door hen medegenomen; verder werden zij geëscorteerd door een detachement van 40 man cavalerie.

In de „Herinneringen van Mr. Maurits Cornelis van Hall” bewerkt door prof. Jorissen (niet in den handel) leest men omtrent het traject van Haarlem naar Alkmaar: „Nog in den avond van denzelfden dag vertrok de Commissie naar Alkmaar, en daar het donker was, werden de door eene afdeeling ruitery voorafgegane en gevolgde rijtuigen door fakkels verlicht, waarvan de weerglans op de wapenen en helmetten der ruitery afschitterde, en in den pikdonkeren nacht langs de bogten van de duinen van Bakkum en Castricum een schouwspel opleverde, dat op allen, in de opgewondene en tevens kommervolle gemoedsgesteldheid, waarin zij zich bevonden, een treffenden indruk maakte.”

Na zijn terugkomst heeft Van Hooff over zijne zending het navolgende verslag opgesteld.

Rapport van den Directeur J. F. R. van Hooff aan het Uitvoerend Bewind.

Medeburgers, Bewindsleden.

De ingekomen tijding dat men voornemens was om op de eerste apparitie van de vijandelijke vloot eenige schepen in het Gat van Texel te laten zinken, waardoor de bataafsche vloot geheel opgesloten en de haven waarschijnlijk voor altijd konde bedorven worden; het ongegrond gerucht, dat men zonder voorkennis van het Uitvoerend Bewind en tegen de stellige bevelen van den Agent der Marine, zulks reeds, zoo onstaatkundig, als tegen alle subordinatie aan, had doen effectueeren; de daarop gevolgde aanval des vijands, de vruchteloze pogingen om deszelfs landing te beletten; het enorme verlies onzer manschappen bij de eerste attacque; de onderscheidene allarmeerende maren, welke bij die gelegenheid werden verspreid; de onbegrijpelijke en aanhoudende stilzwijgendheid van den Generaal Daendels, welke bij die gelegenheid de troupes van den Staat gecommandeerd had en wiens plicht medebracht, verslag te doen; de tijding dat den Helder verlaten was, zonder door den vijand geattacqueert te zijn geweest; de gegronde vrees dat door het abandonneeren van dien post, de vloot en eene groote uitgestrektheid van land, als het ware aan haar lot

1) Die toestemming was noodig in verband met bepalingen over het uitbetalen van presentie-gelden aan de leden van het Vertegenwoordigend Lichaam.

wierd overgelaten; de tot dusverre nog onzekere, doch nu helaas al te zeer bevestigde tijding, dat dezelve of verraderlijk was overgegeven of gecapituleerd had; de successieve retrogratieve positiën, welke men vernam, dat de Generaal Daendels vermeend had te moeten nemen; zijne bekende en gemanifesteerde voornemens om dezelve nog verder achteruit te zetten, waardoor de stad Amsterdam, volgens de aan Ul. door den Generaal en Chef Brune mondelingsche veropenbaarde gevoelens, in plaats van gedekt, veel eerder ontbloot zoude zijn geworden; het niet nakomen dier bevelen, welke door den Generaal en Chef dienaangaande waren gegeven, waardoor aan Generaal Daendels geordonneerd was zijne positiën te behouden en, was het mogelijk, zijne verlaten posten te hernemen; de delirante en beschuldigende brieven, welke door den Generaal Daendels aan den Generaal en Chef Brune geschreven en door denzelfden aan het Bewind zijn gecommuniceerd geworden, brieven waarin verwarring van denkbeelden en insubordinatie zoodanig de hoofdrol schenen te spelen, dat het te vermoeden was, dat de generaal eener divisie zich verbeeldde, zich zelve verre boven het Uitvoerend Bewind en den Generaal en Chef geplaatst te zien; de gegronde vrees dat dusdanige dispositiën, op het moment dat de republiek vijandelijk was aangevallen, natuurlijk meer en meer verwarring en insubordinatie konden teweeg brengen en dat daardoor de orde en het vertrouwen meer en meer zoude verdwijnen, gevoegd bij die veelvuldige bijkomende omstandigheden en zaken, welke U.L. altewel bewust zijn om hier verder aantestippen, waren gewis de redenen, welke het Uitvoerend Bewind bewogen hebben om, na aan den Generaal en Chef reeds bij een speciaal besluit van den 1 September, de noodige macht en order gegeven te hebben om de orde en de ondergeschiktheid bij de armée, welke hij als Chef General commandeerde, zonder aanzien van personen, te doen handhaven en nog zoodanige maatregelen te nemen, als welke zouden kunnen strekken tot het redden van het veege vaderland.

En ten dien einde heeft het Uitvoerend Bewind bij besluit van den 1sten Sept. gedeceideerd dat een harer leden verzocht en gequalificeerd zoude worden, om, vergezeld van den Agent van Oorlog, zich ten allerspoedigste te begeven naar het hoofdkwartier van het leger, om aldaar met den Generaal en Chef Brune in conferentie te treden en zich van den actueelen Staat der armée, de dispositiën van hoogere en van lagere officieren en van de redenen der herhaalde retrogressive marschen te doen informeeren en, geconcerteerd met den generaal en chef, de noodige bestellingen te doen maken, om eene offensieve positie, was het mogelijk, te doen aannemen aan de bataafsche armée en de mannen van eer, welke over dezelve bevel voeren; alle vertrouwen op den moed en de standvastigheid van het bataafsche Bewind in te boezemen; aan de bevelen van het Bewind en van den Generaal en Chef overeenkomstig dezelve, allen klem en nadruk te doen bijzetten; de geconstitueerde machten bij en omtrent het toneel des oorlogs

in het betrachten van hunnen plicht en de bewaring van rust en veiligheid aan te moedigen of te bevestigen; bij alle gelegenheden en op de convenabelste wijze de gezindheid en de gevoelens van het Bataafsch Bewind open te leggen, allen nadeeligen invloed, welke lafheid of misdadig verraad reeds zoude mogen hebben uitgeboezemd, hetzij bij de bataafsche armée, of bij de respectieve burgerijen in de steden of ten platten lande, aldaar, te trachten wegtenemen en in een woord, al datgene te doen en te laten geschieden, 'twelk naar bevind van zaken en omstandigheden, ten fine voors. dienstig en raadzaam zoude worden geoordeeld, tot het volvoeren van welken last het Bewind den ondergeteekende had benoemd.

Ten einde aan dien delicaten taak te voldoen, ben ik in den morgen van maandag den 2^{den} 7bre, ten 6 ure, vergezeld van den Agent van Oorlog, den burger G. I. Pijman, uit deze residentie vertrokken.

De burgers van Hal, van den Braak, Nuhout van der Veen en Busch, allen leden van het Wetgevend Lichaam, na van deszelfs presidenten consent te hebben bekomen, om zonder eenige missie, en alleen in gezelschap met mij mede te reizen, hebben dan ook gedurende de geheele reize mij vergezeld en zooveel mogelijk geconcurrereerd om de geconstitueerde autoriteiten in het betrachten van hunnen plicht en de bewaring van rust en veiligheid aan te moedigen of te bevestigen. Zij zijn bijzonder werkzaam geweest om allen nadeeligen invloed, welke lafheid, laster en verraad trachten in te boezemen te doen vervallen, terwijl hunne presentie de gansche natie heeft moeten overtuigen, dat en Wetgeving en Uitvoering het eens waren en beiden besloten hadden, alles bij te zetten, wat moed, onderling vertrouwen en gezworen standvastigheid kunnen beramen tot redding van het vaderland en deszelfs dierbare vrijheid.

Te Leiden aangekomen, gaf ik aan het Departementaal Bestuur van den Texel, door eene ordonnance kennis, dat ik te Haarlem passeerende gaarne met eene commissie uit het Departementaal Bestuur en den commissaris van het Uitvoerend Bewind wilde aboucheeren.

Te Haarlem vond ik een eerewacht voor de stad, welke mij opwachte en de Burgerij onder de wapenen. De commandant Massabeau 1) met eenige fransche en hollandsche officieren der gewapende Burgerwacht, de burgers Domselaar en Pineda 2) verwelkomden mij bij het aftreden. Ik werd verzocht de rangen der geschaarde gewapende burgers door te gaan en na zulks gedaan te hebben, werd ik opgeleid ten huize van de burgeresse van Dam, alwaar de commissie uit het Departementaal Bestuur, benevens de commissaris van het Bewind hunne opwachting gemaakt hebben.

1) Een Fransch chef de bataillon (luitenant-kolonel), die commandant van Haarlem was.

2) De gepensionneerde luitenant-kolonels W. E. van Dompsele en E. de Pineda, die in Haarlem belast waren met het organiseeren van bataljons der gewapende burgerwacht, welke het veldleger zouden moeten versterken.

Na aan deze commissie de gezindheid en de onwrikbaarste gevoelens van het Bataafsch Bewind, ter redding van het vaderland open gelegd te hebben, na dezelve tot de volharding in het betrachten hunner plicht ter bewaring van orde, rust en veiligheid te hebben aangemoedigd; na hun de stipste nakoming in het uitvoeren der wetten en het handhaven van politie en justitie te hebben aanbevolen, heb ik vermeend hun tefens te moeten onder het oog brengen, dat zij zooveel in hun zoude zijn, de militaire bevelen en operatiën, zoo tot het marcheeren der troepen, welke naar het leger trokken, als tot aanvoer van derzelver behoeften noodzakelijk, met al hun gezag en ijver te helpen en gemakkelijk te maken.

Het antwoord was, dat zij niets onbeproefd zouden laten om de goede intentien van het Bewind te secondeeren, dat zij zulks onophoudelijk reeds gedaan hadden en daarin tot redding van het vaderland zouden blijven volharden, doch dat zij hunne sollicitude mochten te kennen geven omtrent de fourage, waaraan een volkomen gebrek was. De aannemers, welke eerst op den 1sten September volgens contract, deze fourage mochten bezorgen, schenen niet in staat te zijn om hun engagement zoo spoedig te presteeren; het gebrek was aanwezig, de toevoer onzeker en het oogenblik dringend.

Ik heb vermeend dat er dadelijk op voorstel van den Agent van Oorlog in mocht worden voorzien. Ten dien einde heb ik met overleg van dien agent den commissaris van het Bewind 1) Salomon Bos geautoriseerd, om de Municipaliteit van Amsterdam te verzoeken in het gebrek aan fourage voor de Bataafsche Cavalerie te voorzien, waaraan des anderen daags door voorn. Municipaliteit is voldaan, blijvende de schade dezer operatië volgens de meening van den agent van oorlog, ten kosten van de aannemers, in gevolge hun gesloten contract, indien dit gebrek door verzuim was veroorzaakt geworden.

Het gebrek aan paarden, welke uithoofde de veelvuldige requisitiën nergens te bekomen waren, is de oorzaak dat wij des avonds ten elf ure eerst te Alkmaar arriveerden. Een particulier huis was daar voor mij besteld 2), alwaar de Generaal Bruné met zijnen Etat-Major mij kwam verwelkomen.

Na met denzelfden over generale en onverschillige zaken, in presentie van die mij vergezelden, gesproken te hebben, heb ik eene particuliere conferentie, mijne Missie specteerende met den Generaal en Chef Bruné belegd en den Agent van Oorlog verzocht dezelve bij te wonen en dewijl deze conferentie in de fransche taal heeft plaats gehad, prefe-

1) Eene betrekking eenigszins overeenkomende met die van den tegenwoordigen commissaris der koningin. Salomon Bos was commissaris van het Uitvoerend Bewind bij het departementaal bestuur van Texel.

2) Het huis van den heer De Dieu aan de noordzijde van de Langestraat nabij de kerk.

De notaris Mr. Isaac Groen had zijn huis aan de Oude Gracht (thans Oude vest) ter bewoning aan Bruné afgestaan.

reer ik, bij mijn verslag, voor zooveel mijn geheugen zulks heeft toegelaten, in die taal te spreken.

Bij deze eerste conferentie heb ik den Generaal en Chef in substantie het navolgende voorgehouden :

„Que l'état des choses dans la crise actuelle et surtout l'incertitude dans laquelle on laissait le Directoire Batave sur les événements, qui avaient suivis les premiers tentatifs de l'ennemi, dont jusqu'à présent le Gouvernement n'avait aucun rapport exact ni officiel, l'avait déterminé à envoyer un de ses membres pour se faire informer tant de l'état actuel de l'armée, que des dispositions des généraux et des officiers, qui étaient sous ses ordres.

Que le General en Chef avait pu voir par notre arrêté, en date du 1er Sept. quelles étaient les intentions du Directoire à cet égard; qu'en conséquence, si les marches retrogrades et les dispositions militaires qu'on avait prises avant son arrivé au camp contre ses ordres, étaient propres à lui inspirer de l'ombrage et des soupçons, il était autorisé de sévir, non seulement en vertu du commandement General, garanti par les traités en cas d'hostilité, mais aussi en vertu de l'arrêté en question, que le Directoire lui avait fait expédier, pour le soutenir dans l'exercice de son autorité.”

Waarop door den General en Chef werd geantwoord :

„Que jusqu'à présent il n'avait pu s'occuper que de quelques dispositions et arrangements militaires; qu'il n'avait pas encore pu prendre des renseignements sur les événements passés, mais que d'après ce qu'il jugeait l'armée Batave et française semblait être dans les meilleures dispositions pour bien se battre.”

Waarop door den ondergeteekende is gerepliceerd :

„Vous n'avez donc pris aucun renseignement sur les raisons des marches retrogrades, ni sur la manière d'être du général Daendels, dont vous vous êtes plaint?”

Antwoordende daarop de Generaal :

„Qu'il avait encore vu ce même jour le général Daendels, et qu'il ne croyait pas, qu'il avait des mauvaises intentions; que malgré cela, il craignait qu'il se battrait mal, parcequ'il croyait toujours voir trente mille Anglais de débarqués, tandis que lui évaluait leur nombre à 18 à 20 mille tout au plus, qu'ils avaient aussi débarqué quelque cavallerie; que cependant il les attaquerait s'il pouvait compter sur le courage du général Daendels, mais que maintenant il avait résolu d'attendre l'arrivée de la Division du general Dumonceau; qu'en attendant il n'avait rien négligé pour relever le courage du général Daendels; qu'il lui avait mis sous les yeux le danger de la patrie; qu'il lui avait parlé de gloire et de tout ce qui pouvait exciter l'émulation: qu'à cet effet il avait mis deux officiers Généraux auprès de lui, qui travaillaient avec lui et l'encourageraient; que d'ailleurs il croyait qu'il était politique d'agir dans ce moment avec circonspection; d'avoir même des ménagements, d'autant plus, qu'on disait que le

Général Daendels s'était assez bien montré dans l'action devant l'ennemi."

Waarop door den ondergeteekende werd geantwoord:

„Que c'était à lui, qui, comme général en chef dirigeait les opérations militaires, à en juger, et que s'il croiait que le général Daendels n'avait pas des vues dangereuses, il serait flatté, qu'il eut occasion d'effacer par des traits de bravoure les bévues, s'il avait pu en commettre."

Waarop de ondergeteekende hem immédiaat vroeg:

„Si le général Daendels savait que le Directoire avait envoyé un de ses membres au quartier général."

Repliceerende daarop de general en chef:

„Oui et lorsqu'il l'a appris, il en a été très frappé, il a pâli, sa main a tremblé, il pouvait à peine porter son verre à la bouche. Voilà ce qu'on a remarqué."

Vragende verder de ondergeteekende:

„Mais n'a-t'il rien dit à cette occasion?"

„Oui, il a dit que si le Directoire excédait ses pouvoirs, il ne le reconnaissait plus."

Zeggende daarop de ondergeteekende:

„Qu'il voulait ignorer parfaitement ces propos, car s'il était censé de les savoir d'une manière authentique et officielle, il compromettrait la dignité du Directoire, à ne pas en demander raison; que ce n'était pas à un général de méconnaître les autorités supérieures, ni de juger les actions du Gouvernement; que d'ailleurs il ne pouvait préjuger l'objet de ma mission; que par conséquent on ne pouvait savoir si le Directoire excédait ses pouvoirs constitutionnels; que des pareils propos rendaient évident, qu'il avait perdu la tramontane; mais que les mêmes raisons de prudence et de ménagements que le Général en Chef croiait devoir prendre dictaient dans ces moments, d'en user de même, tant pour lui épargner de nouvelles bêtises, que pour ne pas compromettre la dignité du Directoire; que si le Général en Chef le revoiait, il l'instruirait de son arrivé et qu'il serait intéressant de savoir ce qu'il a dans l'âme."

Waarop de Generaal antwoordde:

„Je le reverrai sans doute demain et je saurai ce qu'il pense."

Nadat de conferentie over deze zaak was afgebroken zeide de Generaal:

„Qu'il avait écrit au Directoire à l'égard des parlementaires anglais, qui se trouvaient toujours chez lui."

Op deze vraag antwoordde de ondergeteekende:

„Qu'il ignorait ce que le Directoire déciderait, mais qu'il augurait d'avance, qu'ils ne seraient pas écoutés; que si ces parlementaires venaient faire des propositions militaires, c'était au Général en Chef, qu'ils devaient commencer à s'adresser; que si c'était pour quelques propositions politiques, ils devaient savoir d'avance, que le Directoire de la République Batave ne traiterai jamais avec des ennemis, qui venaient au nom de la maison d'Orange, étant fermement résolu, de

ne composer en rien avec ce qui serait contraire au nouvel ordre des choses, établi par une constitution, que le Directoire avait juré de maintenir."

Waarop de Generaal repliceerde:

„Oui, mais je n'ai pas encore de réponse, et les Anglais, qui m'ont déjà demandé leur retour, ont l'air de croire, que je veux les pendre, tandis que je les ai traité avec égard."

Waarop ik hem antwoordde:

„Que j'étais sûr que le Directoire lui donnerait une réponse decisive le plus tôt possible."

Nadat deze conferentie was afgeloopen, zijn wij wederom bij het gezelschap gekomen, alwaar aan den Generaal gevraagd werd, of hij geene stellige berichten had van de vloot, waardoor wij dan ook vernamen dat de tijding, welke wij dienaangaande te Haarlem hadden vernomen, ongegrond scheen te zijn, gelijk ik U dier tijd gemeld heb.

Des anderen daags Dinsdag ochtend, kwam de generaal Brun e mij wederom eene visite geven, zeggende dat hij naar het veld ging om eenige militaire positiën te nemen en die van den vijand te ontdekken, waarop ik den generaal verzocht zich met mij in een apart vertrek te begeven, alwaar ik mij door den agent van oorlog liet vergezellen.

Dus alleen zijnde, adresseerde de ondergeteekende zich aan den generaal als volgt:

„General je dois vous avertir, que depuis que je me suis entretenu hier avec vous, j'ai vu avec surprise que l'objet de ma mission se trouve en partie dans les feuilles publiques; vous savez qu'un des articles porte de conférer avec vous tant pour être informé de l'état actuel de l'armée, que des dispositions des officiers de tout grade, ainsi que des causes des marches rétrogrades du Général Daendels.

Ce général — dont j'ai bien voulu jusqu'à présent ignorer bien des propos demésurés, a cause de la position ou se trouvent les armées française et batave, destinés a agir de concert sous votre commandement contre l'ennemi commun, — connaissant maintenant par cette publicité une partie de l'objet de ma mission, se trouvera naturellement indisposé dans une pareille position; l'homme peut facilement être induit a faire quelque folie. C'est pourquoi j'ai voulu vous en avertir afin que vous puissiez vous faire instruire de toutes ses démarches. Dès qu'un individu se croit dans une position critique, il est prudent de s'en méfier, autant de sa façon de penser, que de sa tête exaspérée. Il sera donc nécessaire de surveiller sa conduite, ainsi que les personnes, qui l'approcheront. Si l'alliance qui existe entre la République française et batave garantit notre liberté et notre indépendance, elle assure en même temps dans ces moments de guerre et d'attaque, l'unité dans le commandement si nécessaire pour le maintien de l'ordre et de la subordination, c'est de la que resultera cette unité d'action dans les dispositions militaires, si nécessaires pour avoir des succès assurés. Le Di-

rectoire batave, qui a mis toute sa confiance en vous, maintiendra votre autorité de toute celle qu'il a reçu de la Nation Batave; mais le Directoire Batave oublierait sa propre dignité, si au moment que le gouvernement a également besoin de toute sa force, il ne se faisait également respecter par tout ce qui doit lui être subordonné. C'est pourquoi Général, je vous invite, et s'il le fallait, le Directoire pourrait exiger de vous, de ne pas tolérer que, qui que ce fut, qui se trouvera sous vos ordres, s'émancipe au point, de permettre des propos injurieux ou propres à méconnaître et avilir l'autorité du Gouvernement Batave.

Je sais que le gouvernement français ne le souffrirait pas; il serait intéressé même à en demander raison, car on ne peut avilir l'autorité du Directoire Batave, sans commettre en quelque façon un attentat contre celui de la République française, puisque ces deux autorités sont identiques et que leurs pouvoirs sont les mêmes et ils sont d'autant plus intéressés de se faire respecter mutuellement, qu'ils doivent agir ensemble contre les ennemis communs.

Vous direz donc au Général D a e n d e l s , que je suis ici; s'il s'émancipe, faites lui sentir ses devoirs; et a votre retour je serais bien aise général de savoir ce qu'il pense.

Mon projet était de faire une apparition dans l'armée et je serais encore très disposé de passer par son quartier Général, pour me rendre a Amsterdam, si je ne craignais 1) d'être témoin de nouvelles inconséquences de sa part. Car s'il en commettait, je ne pourrais plus faire semblant de les ignorer. Evitons par conséquent l'alternatif, ou de compromettre la dignité du Directoire, ou d'être forcé de sévir, dans un moment, que je crois ainsi que vous Général, que l'un et l'autre serait hors de saison.

En attendant il est malheureux que ces circonstances m'empêchent de remplir un des objets de ma mission, nommément d'encourager l'armée française et batave qui ne doivent songer dans ce moment, que de rivaliser de gloire et de bravoure.

Je suis fâché de ne pouvoir les assurer tant des bonnes dispositions du Directoire a leur égard, que de sa ferme résolution de maintenir et de défendre la cause de la liberté jusqu'à la dernière extrémité."

Waarop de Generaal antwoordde, dat hij den generaal D a e n d e l s zoude spreken en dat hij mij bij zijn terugkomst zoude verslag doen.

Voor dat deze conferentie werd gescheiden, voldeed de ondergeteekende nog aan een gedeelte van zijnen last, met aan den generaal te zeggen: „Qu'il se trouvait également chargé de soumettre au General en Chef les raisons qui fesaient desirer le Directoire, de prendre l'offensive. Que sans vouloir juger des positions militaires, il était a craindre que si on laissait les Anglais tranquils, ils ne débarquent une partie de la seconde ou de la troisième division, qu'ils attendaient, sur d'autres

1) Volgens een ander concept: „Si je ne craignais ses propos ou plutôt sa bêtise; car alors je ne pourrais plus les ignorer et je me trouverais forcé ou de compromettre etc."

points de la République; que les Russes pouvaient également être jettés sur nos côtes. Que d'ailleurs l'ennemi, s'il n'était pas d'abord chassé, ne manquerait pas de fomenter des troubles et des insurrections."

Waarop de Generaal repliceerde:

„Qu'il le savait, qu'il attaquerait l'ennemi et qu'au moment qu'il verrait l'heureux jour de pouvoir le battre et de porter le grand coup, il le ferait; mais que si la prudence lui ordonnait de ne pas risquer la République, il agirait en conséquence, disant, qu'il ne voulait rien risquer pour son propre honneur."

Hiermede werd deze conferentie gescheiden en de generaal beloofde mij, nadat hij den generaal D a e n d e l s zoude hebben gesproken, bij zijn retour verslag te doen.

Intusschen was er een groot gedeelte van den dag reeds verlopen, toen de generaal B r u n e mij door een van zijne adjudanten liet boodschappen, dat hij den vijand had laten recognosceeren en niet dan laat in den namiddag zoude kunnen retourneeren van Averhorn.

Inmiddels was ik eenigzins verwonderd, dat de municipaliteit van Alkmaar geene commissie uit den hare had gezonden. Ik besloot den president bij mij te ontbieden om gelegenheid te hebben aan den last in mijn instructie vermeld opzichtens de geconstitueerde autoriteiten bij en omtrent het toneel des oorlogs te voldoen. Nadat de president of de commissie uit de municipaliteit vertrokken was, zag ik dezelve eensklaps wederom verschijnen. Zij berichte mij, dat zij eenen brief door de ordinaire post ontvangen hadden, waarin zij eene proclamatie van den Erfprins gevonden hadden en vroegen wat zij daar mede mochten doen.

Ik antwoordde haar, dat zij de constitutie bezworen hebbende, over zulke en diergelijke zaken niet konden delibereeren, dat de proclamatie mocht worden buiten deliberatie gehouden, maar dat zij van het gebeurde kennis zouden geven aan den Generaal B r u n e, die gelast was met zijne bajonetten te antwoorden, waarmede zij dan ook vertrokken.

Den geheelen dag besteed hebbende met bij het leger eenige militaire dispositiën te beramen kwam de Generaal B r u n e niet dan des avonds om half elf terug.

Ik had bij zijn retour de volgende conferentie, in bijzijn van den agent van oorlog:

De Generaal.

„J'arrive un peu tard, mais j'ai été très occupé, et j'ai fait avancer mes postes."

Comm.

„Quant on se trouve devant l'ennemi, les opérations militaires vont avant tout. Mais avez-vous vu le Général D a e n d e l s? Quelle est sa contenance, car je crains toujours des nouvelles sottises de sa part."

Général.

„Il se pourrait qu'on travaillât a lui en faire commettre; il est arrivé

un jeune homme d'Amsterdam qui lui a parlé avec véhémence. Leurs gestes et leurs contenance me donnent des soupçons; malheureusement je ne les comprenais pas, car ils parlaient hollandais" 1).

Comm.

„Vous ne savez pas le nom de ce jeune homme?"

Général.

„Non, mais c'était un blondin, il était encore tout jeune."

Comm.

„N'avez vous pas pu découvrir, si dans les marches rétrogrades, son intention n'était pas, de se jeter avec ses troupes dans Amsterdam? N'est-il pas à craindre, qu'il ne le fasse encore sous prétexte de défendre cette ville et qu'il ne s'y fasse un parti?"

Général.

„Je n'en sais rien, mais je suis sur mes gardes."

Comm.

„Que pense-t-il de mon apparition et lui avez vous parlé sur ce sujet; quelles sont ses intentions?"

Général.

„Il viendra vous voir demain, mais il paraît qu'il a eu l'idée que vous veniez pour l'arrêter."

Comm.

„Il faut bien que sa tête soit bien dérangée pour croire que le Directoire enverrait un de ses membres pour l'arrêter. Un simple arrêté du Directoire suffirait en pareil cas et ceux qui voudraient s'élever contre cet ordre en seraient responsables."

Général.

„Lorsque je lui ai parlé, il a dit qu'on voulait le perdre; il m'a demandé si les troupes qui étaient sous ses ordres n'étaient pas dans les meilleures dispositions; si ses dispositions n'étaient pas également bien prises et il a fini par me prier d'en faire un rapport avantageux au Directoire. Il a voulu que j'écrive; je le lui ai promis et il a promis de venir vous voir demain."

Comm.

„Je suis fâché de ne pouvoir l'attendre demain, aiant résolu de partir demain de bon matin pour Amsterdam; les membres du corps Législatif, qui ont bien voulu m'accompagner sont déjà partis et m'attendent en route. Je vous recommande la cause de la liberté; elle est en bonnes mains et l'esprit de l'armée que vous commandez, assure des succès. Notre reconnaissance égalera la confiance que nous avons mise en vous."

Na den generaal en chef omhelsd te hebben namen wij van elkander afscheid en wij zijn des anderen daags, woensdag ochtend ten 5 uur naar Amsterdam vertrokken, alwaar wij aangekomen zijnde, ik door

1) Ik ben er niet achter kunnen komen, wie die „jeune homme" geweest is. Het geheele verhaal komt mij vreemd voor. Brune had eenvoudig aan Daendels kunnen vragen, wie dit jonge mensch was, en wat hij verlangde.

den commandant van de stad, den collonel Blomberg, den generaal Boekop, den procureur der gemeente, de commissie uit het Departementaal Bestuur, de commissie uit de municipaliteit, den Commissaris van het Uitvoerend Bewind en meer andere personen ben gecompliceerd geworden. Na met deze differente commissiën ingevolge UL. intentie gehandeld te hebben en dezelve voor hun onvermoeiden ijver te hebben bedankt, heb ik hun verzocht bij mij te blijven eten, hetwelk zij dan ook accepteerden.

Ontwarende uit de differente berichten en gesprekken dat de gansche stad ongerust scheen te zijn, omdat er tot dus verre niets gedaan scheen om de stad Amsterdam tegen eene verrassing te water te dekken, resolveerde ik, den commissaris der Marine 1) bij mij te ontbieden. Ik verzocht hem op eenige artikelen, ter geruststelling, schriftelijk te willen antwoorden, hetwelk hij in voege en conform de hier nevensgaande bijlage 2) gedaan heeft; met daarvan eenige afschriften te geven, scheen zich alles te rassureeren. En om de ingezetenen nog geruster te stellen, werd ik verzocht met den agent van oorlog eene locale inspectie te gaan nemen en de uitgelegde schepen en opgeworpen batterijen te gaan bezichtigen, hetwelk wij dan ook met den commissaris der marine den anderen dag 's morgens Donderdag voor den middag verricht hebben.

Dienzelfden dag ten elf ure ben ik uit Amsterdam vertrokken. De eerewacht, welke mij bij den aftocht vergezelde en welke uit acht gewapende burgers te paard en acht ruiters der staande armée bestond, heb ik op 300 roeden afstand buiten de poort van Amsterdam, door den agent van oorlog laten bedanken, en ben des avonds alhier gearriveerd.

Uit dit mijn relaas Burgers Bewindslieden zult Gijl. ontwaren, dat, zoo ik ten allen opzichten niet aan UL. intentie heb kunnen voldoen, zulks alleen van tijden en omstandigheden, in welke voorzichtigheid dicteerde omzichtig te zijn, heeft afgehangen.

Zoo ik in persoon UL. gevoelens aan de Gecombineerde legers niet heb kunnen veropenbaren, zoo ik geen gelegenheid heb gehad om hun aan te moedigen, zoo neem ik de vrijheid UL. bij deze, ten bewijze van daarop gedacht te hebben, over te leggen de aanspraak, welke ik te dien einde vermeende gepast te zijn, indien de fransche en bataafsche generaals vereenigd hunne opwachting bij mij gemaakt hadden, of indien ik mij in het leger had kunnen begeven 2).

Voor het overige heb ik vermeend, dat in een tijdstip, waarin de vijand de wettigheid der Geconstitueerde autoriteiten dorst aan te randen, waarin de vrijheidshaters dezelve gaarne zouden willen vernederen en doen miskennen, ja waarin zwakheid, jalousie en hoogmoed de waardigheid eener natie en derzelve autoriteiten in twijfel trekken,

1) Van Kerchem.

2) Niet aanwezig.

het mij niet vrijstond, dat moreel karakter, hetwelk ik de eer heb in den naam des volks te bekleeden en uitte oefenen, niet te mainteneeren. De waardigheid zoowel als de macht des volks wordt door hetzelfde opgedragen en gedelegeerd aan zijn geconstitueerde autoriteiten; dezelve zijn verplicht en gehouden die nationale waardigheid en macht te handhaven, want verslappung van macht en vernedering van gezag en aanzien, zijn de voorboden van den val der autoriteiten, waardoor het volk zijne vrijheid maintineert en zijne waardigheid doet gelden.

Zietdaar mijne gevoelens en mijn gehouden gedrag; het zal mij aangenaam zijn, indien ik aan Ul. intentie heb voldaan en ik onderwerpe hetzelfde aan uw oordeel.

(Van de hand van Van Hooff, doch ongeteekend.)

Dit rapport is mij in het jaar 1890 in kopie toegezonden door den heer Louis Houben te Eindhoven, die toen de papieren van Van Hooff in bruikleen had, en zich de moeite heeft willen geven het voor mij af te schrijven van een in de hand van Van Hooff gesteld concept. Deze kopie is vooral daarom waardevol, omdat het stuk niet onder de staatspapieren bewaard is; zelfs vindt men in de gewone, de secrete en de buitengewoon secrete notulen van het Uitvoerend Bewind van die dagen met geen enkel woord gewag gemaakt van het verslag, dat door Van Hooff aan zijne medeleden over zijne zending zou zijn uitgebracht, hetgeen toch noodwendig geschied moet zijn.

Toch is er één stuk, hetwelk hiervan melding maakt. Den 9den September 1799 is door den voorzitter der 1e Kamer van het Vertegenwoordigend Lichaam het navolgend schrijvert van het Uitv. Bewind d.d. 6 September 1) voorgelezen:

„Burgers Repraesentanten.

„Ons Medelid, de Burger Van Hooff, gister avond van zijne Commissie bij het Leger teruggekomen, heeft ons de meest geruststellende berichten van den staat der zaaken aldaar gebragt, als ook met betrekking tot de goede gezindheid der Troupes, zijnde dezelve vol moed en met een edelen geestdrift beziel, om den Vijand te keer te gaan, ja naarijverig om elkanderen, in het verdedigen des Vaderlands en het voorstaan, ook ten koste van hun bloed en leeven, der heilige zaak van deszelfs Vrijheid en Onafhanglijkheid te overtreffen.

„Wij kunnen Ul. teffens, uit het gemelde Rapport van ons voorzegde Medelid verzekeren, dat door hem geenerhande conferentiën met de nu reeds afgewezen en teruggezondene Engelsche Parlementairen 2) gehouden zijn, en dat mitsdien al hetgeen daaromtrent, ter goeder of

1) 6 September viel op Vrijdag, Zaterdag en Zondag vergaderden de Kamers slechts in buitengewone gevallen.

2) Zie mijn opstel: „De twee zendingen van den generaal Don uit het Engelsche hoofdkwartier in Noordholland in 1799 naar 's-Gravenhage”, in de Handelingen en Mededeelingen van de Maatschappij der Nederl. letterkunde 1900—1901.

kwader trouw, door Nieuwspapieren of mondelinge geruchten is verspreid, volstrektelijk vals en van allen grond ontbloot is....”

Waarom nu is Van Hooff's rapport niet onder de bescheiden van het Uitvoerend Bewind bewaard, en wordt er in de notulen van dit staatslichaam zelfs met geen woord van gerept?

Zekerheid hieromtrent is niet te geven. Ik vermoed de navolgende reden.

Den 6^{den} September schrijft Brune aan Pijman:

Comme le Directoire Exécutif Batave, Citoyen Ministre, a publié l'arrêté par lequel une députation extraordinaire a été envoyée à l'armée et que cet arrêté et sa publication paraissent avoir jeté de l'inquiétude dans l'esprit de plusieurs officiers Généraux et autres militaires, je vous prie de me faire parvenir et cet arrêté et le rapport que vous aurez fait sur l'objet de votre mission, afin que moi-même je puisse lever les doutes, qui inquiètent ces Généraux et la brave Division Batave qu'ils commandent.

Dit briefje is bewaard bij de relatieven tot de verballen van den agent van oorlog; maar de minuut van het antwoord ontbreekt. Onder het briefje staat zeer onduidelijk in potlood geschreven: „te kennen gegeven, dat aan zijn verzoek niet kan worden voldaan; hem toegezonden kopie boodschap van het Uitv. Bew. na het retour der Commissie aan het Vert. Lichaam gedaan.” Hiermede zal bovenstaand schrijven van U. B. aan V. L. bedoeld zijn.

Aannemelijk schijnt, dat Pijman de vraag van Brune terstond aan Van Hooff heeft doen lezen; deze zal er niet op gesteld zijn geweest, dat zijn rapport aan Brune zou worden opgezonden, en daarop met zijne medeleden zijn overeengekomen, dit geheele rapport maar niet als een officieel stuk te beschouwen. Men moest voorzichtig zijn in die dagen. Het vorige jaar was het Bewind reeds tweemaal, telkens met behulp van den Franschen generaal-en-chef, door Daenels omvergeworpen. Men kon nooit weten, of dit binnenkort niet weer zou geschieden! Deze verklaring is evenwel niet meer dan eene veronderstelling; eene andere oplossing der vraag weet ik niet te geven.

Geschiedkundige aantekeningen over „Revolutie en Discipline”,

DOOR

C. T.

Bij het uitbreken der Revolutie in 1789 was de Fransche armee, evenals alle andere van dien tijd, een beroepsleger. Het bestond uit lieden met geweld of uit vrijen wil door wervers aangebracht, uit gedeclasseerden, uit avonturiers en uit losbollen. Het vertegenwoordigde dus geenszins de kern van het Fransche volk. Men vond in het leger deugnieten, dappere lieden, de kleine adel als subalterne officieren en personen met hooge adellijke titels als hoofdofficieren en generaals. Slechts weinige officieren waren uit de gelederen voortgekomen en behoorden niet tot den adel. De ongelijkheid van het oude civiele regime weerspiegelde dus in het leger en het mag daarom niet verwonderen, dat, evenals in de geheele Fransche maatschappij, ook in het leger een wilde drang naar gelijkheid werd aangetroffen. Deze drang nam vooral zeer sterk toe sedert een nieuw edict van 1781 de rechten schond en elke hoop op bevordering naar verdiensten vernietigde. Immers niet-adellijke onderofficieren werden van den officiersrang en officieren met minder dan zes kwartieren in hun wapens van de hoofdofficiersplaatsen buitengesloten. De sergeant *H o c h e* zou alzoo nooit luitenant, de luitenant *B o n a p a r t e* nooit kolonel worden.

Het leger, dat zooveel menschen met onvoldane eerzucht borg, kon dus niet buiten de revolutie blijven. Het nam er niet alleen aan deel maar wierp er zich met hartstocht in en bracht zodoende de beslissende overwinning aan het volk. *K e l l e r m a n* zegt dan ook terecht „C'est à l'armée de ligne qu'est du la révolution”. Immers het koningschap zou onoverwinnelijk geweest zijn, indien het zich den steun van het leger had verzekerd. Nu daarentegen spande dit samen met de oproerlingen en bereidde de mouterij der Fransche Garde op 24 Juni 1789 de groote volksoverwinning van 14 Juli voor. Op dien beslissenden dag werd bij de bestorming der Bastille het volk aangevoerd door twee onderofficieren der Garde.

De onmiddellijke gevolgen der mouterij waren wanorde en anarchie in het leger. In alle korpsen, in alle garnizoenen ontstonden botsingen, die dikwijls in mouterij, somtijds zelfs in bloedigen opstand ontwaarden. Te Hesdin ontnam de luitenant, *N i c o l a a s D a v o u s t*, nauwelijks 19 jaar, het commando aan zijn kolonel, en stelde zich aan het hoofd van het regiment, waarmede hij, ondanks de ontvangen bevelen, wei-

gerde het garnizoen te verlaten. Deze Davoust, eenmaal maarschalk van het Keizerrijk, werd de strengste handhaver der discipline. Te Perpignan werd de kolonel in zijn huis belegerd en gedwongen zich met den degen in de vuist een uitweg te banen. Te Valence leverden de soldaten hun chef over aan de bevolking, die hem vermoordde. Te Nancy arresteerden zij al hun hoofdofficieren en wierpen hen in de gevangenis. Het regiment van Vaxin beschuldigde de officieren hun manschappen te willen vergifigen, en verplichtte hen hun eten te deelen. Overal in het land braken militaire opstanden uit.

De wanorde werd zoo groot, dat zij zelfs de Constitueerende Vergadering verontrustte en deze den minister van oorlog toejuichte, die 4 Juni 1790 op de tribune verklaarde: „Du moment où se faisant corps délibérant, il (het militaire korps) se permet d'agir selon sa résolution, le gouvernement quel qu'il soit, doit dégénérer en démocratie militaire, espèce de monstre qui a fini par dévorer tous les empires qui l'ont produit.”

Toch stelde de vergadering zich slechts tevreden met deze woorden in te stemmen en handelde in den beginne maar zwakjes. Hiervoor bestonden twee goede redenen: ten eerste streefde de meerderheid naar de meest mogelijke vredelievendheid en dacht niet het leger reeds zoo spoedig noodig te hebben om de grenzen te verdedigen en ten tweede konden men niet van de Revolutie vergen haar beste verdedigers te treffen. De Constituante beperkte er zich toe bij iedere gelegenheid te verklaren dat de voornaamste kracht van het leger in de discipline schuilt. Dan weer decreteerde zij dat de nieuwe vaandels als opschrift zouden dragen „Discipline et obéissance à la loi” en besloot in een bijzonder artikel van de grondwet op te nemen: „que la force publique est essentiellement obéissante” en „que nul corps armé ne peut délibérer”. Maar met deze formules, hoe uitstekend zij ook mochten zijn, hielp zij het leger niet uit de volslagen anarchie. Het liefst had de Constituante uit de verschillende brokstukken een nieuw leger met nieuw kader gevormd, maar zij durfde het niet aan. Bij gebrek aan beter, bepaalde zij zich tot eenige halve maatregelen, die den toestand slechts verergerden, zooals bijv. het invoeren van een jury bij de militaire rechtbanken.

De omstandigheden brachten de revolutionnaire Vergadering er toe naast het oude linie-leger een inderdaad nieuw leger, een volksleger, „une armée de la nation”, te vormen, dat meer in overeenstemming moest zijn met haar principes. Zoo ontstonden uit de Nationale garde de vrijwilligers-bataljons, „les bataillons de volontaires”. Met de oprichting van deze was men in 1791 begonnen, toen, na de mislukte vlucht van de koninklijke familie, een oorlog nabij scheen. De vrijwilligers waren geen beroepssoldaten, maar vaderlandslievende burgers, die eischten overeenkomstig hun rechten behandeld te worden. Men gaf hun blauwe jassen om hen te onderscheiden van het linie-leger, dat witte kleeding droeg. Bovendien kregen zij het recht hun officieren te kiezen. Dit verwekte de afgunst van het, aan de oude reglementen

onderworpen, linie-leger en gaf weder aanleiding tot muiterij. Zoo herhaalden zich bij het begin van het jaar 1792 de oproeren, die zelfs bij de grens uitbarstten n.m.: te Phalsburg, Luneville, Neufbrisach, Straatsburg. Het kwaad duurde reeds te lang om niet diep te zetelen.

„On verra” riep een spreker in de club uit, „On verra la discipline se rétablir au souffle des batailles.... ça ira!”....

Maar het ging heelemaal niet. Reeds bij de eerste ontmoetingen ontstond paniek, „sauve-qui-peut”, verwarring, welke eindigde in een onteerende vlucht, waarbij generaals en officieren, die met het geweer in de hand de vluchtelingen tot staan poogden te brengen, werden neergeveld.

De vijanden verrast door een dergelijken meevaller, hadden slechts spot voor de fameuse republikeinen, wier devies, naar zij zeiden, gold „vaincre ou mourir”, en een buitenlandsch ambassadeur haastte zich te verzekeren dat alles binnen een maand afgeloopen zou zijn.

De gezant had echter buiten den waard gerekend. Immers er schuilt in de Fransche ziel een veerkracht die in de uren van beproeving een wonderlijken weerstand kan ontwikkelen. Dit leger, dat door zijn tuchteloosheid zijn ondergang dreigde tegemoet te stormen, herstelde zich door het vuur van zijn vaderlandsliefde en de bezieling van zijn revolutionnair geloof. De harde les deed het duidelijk de noodzakelijkheid van de discipline begrijpen en Dumouriez, die den soldaat kende, wist in enkele weken door kundige en energieke maatregelen zijn troepen weer in de hand te krijgen. In kampen buiten de steden, gelegen ver van de ongezonde atmosfeer der clubs, werd aan vaderlandslievende-officieren het herstel der discipline toevertrouwd. Deze leerden aan de manschappen hun militairen plicht begrijpen en deden het moreel herleven. Na eenige weken schreef een generaal: „Nous parvenons à mettre la discipline sur un piéd ou elle n'a jamais été.” De vrijwilligers werden thans behandeld als soldaten wier eerste plicht gehoorzaamheid was: „Dites aux Fédérés de Châlons”, schreef Dumouriez, „que je compte sur eux, qu'ils sont des hommes, des Français, des Républicains. Mais dites leur aussi que la Nation m'a transmis les pouvoirs les plus étendus et que j'en userai”.

Men kent de gevolgen. De Pruisen werden tegengehouden bij Valmy en vandaar over de grens teruggeworpen, de Oostenrijkers werden bij Jemappes verslagen, België met den linker Rijn-oever veroverd, en in den herfst van datzelfde jaar, d. w. 1792, trokken de Fransche troepen overwinnend Brussel, Antwerpen, Spier, Mainz en Frankfort binnen.

Men kan dit beschouwen als een wonder van vaderlandsliefde ondersteund door de krachtige hand der discipline.

In de eerste maanden van 1793 is het Leger evenals het volk wederom ten prooi aan politieke hartstochten. Het geeft zijn vertrouwen aan het, ondanks de vele verbanningen, nog niet genoeg gezuiverd kader en weigert 't aan de generale staven, die door Saint Just „le bagage

brillant du despotisme" worden genoemd. Bovendien ontslaat het vele officieren als verdacht van gebrek aan burgerzin of van aristocratische neigingen.

De recruten, die door de „lévées" bij duizenden naar de kampen stroomden, brengen daar de gewoonten van hun clubs over, vooral wanneer er de discipline reeds te wenschen overlaat. Zij delibereren heftig, stemmen over moties van lof en blaam, richten verzoekschriften aan de „Assemblées". „A l'armée du Nord", verklaart een kapitein, „les volontaires s'absentaient sans autorisation pour se rendre dans les clubs ou ils délibéraient sur les affaires de l'Etat et dénonçaient les chefs qui leur déplaisaient". Kortom, daar waar eensgezinde soldaten tegenover den vijand moesten staan, vond men slechts onsamenhangende bataillons, Girondijnen, Montagnards, stellig dappere mannen, maar lieden vol onderlinge twisten.

Het Fransche Leger was in 1793 evenals in 1791 verdeeld of liever geformeerd uit twee verschillende, naast elkaar staande en op elkaar naijverige legers. Het oudste, het uit beroepssoldaten bestaande linieleger had den oorspronkelijken geest, den korpsgeest, het langst bewaard en werd daarvoor scheef aangekeken door het Jacobijnsche Bestuur, dat het verwijt verblind te zijn in zijn generaals, die het verdedigen tegen alle kwaadwilligheid van de politici der clubs. Het andere, het volksleger, geformeerd door opeenvolgende „lévées" krijgt, in aantal tenminste, een steeds grootere beteekenis, want, daar het meer burgerlijk dan militair was, had het de voorkeur der partijen. De generaals stelden in dit korps dan ook geen vertrouwen en vreesden er mede ten strijde te moeten trekken.

Als een onmiddellijk gevolg der te gemakkelijk behaalde veroveringen in 1792 herleefde de anarchie in den vorm van verschillende misbruiken als stroopen, plunderen en desertie, terwijl de zwakheid der rechtbanken, die ingesteld waren om het kwaad te beteugelen, de verslapping der discipline nog bevorderden. Militairen die aan de grenzen met wapens en uitrusting werden aangehouden, terwijl zij poogden naar den vijand over te loopen of naar den vreemde te verhuizen, keerden ontslagen van alle rechtsvervolging bij hunne regimenten terug. De krijgswaarden zijn onvoldoende, schrijft een volksvertegenwoordiger, „de wegen zijn bezaaid met deserteurs. Er wordt in zoo groote mate geroofd, dat alle troepen zich gehaat maken", terwijl een kapitein, de latere maarschalk *Soult*, getuigt „jamais l'armée n'avait été dans un plus facheux état de désorganisation".

Intusschen hield de nieuwe revolutionnaire vergadering, de Nationale Conventie, vast aan haar beginselen; en hoe republikeinsch en democratisch deze ook mochten wezen, zij waren niet bij machte de oude discipline te herstellen al kwamen zij ook nog zooveel tegemoet aan de verlangens van den troep. De Montagnards vooral, weldra de meesters van het terrein, hadden ten opzichte van de militaire aangelegenheden

de meest zonderlinge ideeën. Eerst en vooral wilden zij het leger republikeinsch maken. In de Conventie verklaarde Saint Just: „Ce n'est point seulement du nombre et de la discipline des soldats que vous devez attendre la victoire. Vous ne l'obtiendrez qu'en raison des progrès que l'esprit républicain aura faits dans l'armée” en Dubois-Cranée zei: „L'organisation militaire doit avoir les mêmes bases que le régime civil, à savoir la liberté et l'égalité, dont le corollaire principal dans l'armée est l'élection des officiers par les soldats. Il est temps de ramener tout au principe d'égalité qui veut qu'aucun administrateur ne le soit que par le libre choix de ses administrés”.... Saint Just vat zelfs dit principe in een axioma samen: „Les Corps ont le droit d'élire leurs officiers parce qu'ils sont proprement des corporations.”

Het was dus het volks- en niet het linie-leger, dat als model gesteld werd. De vrijwilligers hadden gelijk wanneer zij zich bij de oefeningen beroepen op hunne politieke rechten....

Als elk burger behoorde de soldaat het recht te hebben individueel en gezamenlijk petitie en bezwaren in te dienen.... Hij moest in de gelegenheid worden gesteld de zittingen in de clubs bij te wonen en vrij zijn in het leger clubs op te richten, dagbladen te lezen en zijne meening over de politieke gebeurtenissen door voorstellen aan de Conventie of aan de plaatselijke autoriteiten te kennen te geven.... Niettemin verwachtte men in het republikeinsche leger discipline, maar eene volgens vaste principes en overeenkomstig het volkssysteem, waaraan de burgers gebonden zijn en dat „n'est autre chose qu'une pratique constante d'humanité”. Het zou eene republikeinsche discipline zijn, gegrondvest op gelijkheid en onderworpen aan wetten, die den schuldige van welken rang ook naar verdienste treffen; eene discipline ten slotte, door vrije menschen vrijwillig aanvaard....

Deze formules zijn mooi en zij waren voor de menschen geen utopieën. Doch op 20 Maart 1793 bij Neerwinden kozen de burgers-soldaten het hazenpad en brachten het leger tot een debacle. Den eersten April d. a. v., na den mislukten staatsgreep, liep D u m o u r i e z naar den vijand over en de legers der Coalitie verschijnen wederom aan de grenzen.

Nu was Leiden in last, de principes hoe mooi ze ook waren, werden overboord geworpen en men zocht zijn heil in het totale herstel der militaire macht, in het herstel der discipline naar vroeger model.

Dit herstel werd met onbuigbare energie door mannen als Carnot en Dubois-Cranée, beiden officieren van het oude leger, ter hand genomen. Hun program was samen gevat in drie woorden: „a m a l g a m e , é p u r a t i o n , d i s c i p l i n e ” d. i. „vermenging, zuivering en discipline”.

De noodzakelijkheid van een vermenging, samensmelting van de twee Fransche legers tot een van één type en van één wezen, had reeds langen tijd alle helderziende mannen bezig gehouden. Minister N a r b o n n e wenschte het reeds in het begin van het jaar 1793, doch de

revolutionnaire meerderheid vreesde toen dat „dè militaire geest” van de linie-regimenten het zuiver burgerlijk karakter der vrijwilligers zou schaden en de nationale vrijheid te niet doen. De conventie toonde zich minder vijandig jegens de vermenging omdat zij er het beste middel in zag het geheele leger nationaal te maken, doch toen zij 21 Februari 1793 op dit beginsel stemde, bleek het haar minder te doen om de vrijwilligers van goed kader te voorzien dan wel om het oude leger te doen uiteenvallen, en eindelijk de illusie van een „volks”leger te verwezenlijken. Zij breidde toen voor een derde deel der rangen het revolutionnaire systeem van bevordering door verkiezing over het geheele leger uit. Maar de stemming van Februari werd met geen goeden uitslag bekrond. In Maart toonde Neerwinden op bruuske wijze de naakte waarheid van het vraagstuk en men begreep dat de militaire waarde boven den burgerzin moest worden gesteld. De volkshartstocht moest op militaire wijze worden georganiseerd. Na een lange en moeilijke ondervinding van September 1793 tot Mei 1794 kwam men eindelijk, door de vereeniging van een linie-bataljon met twee bataljons vrijwilligers tot de fameuse halve-brigades. De eenheid in het leger was tot stand gebracht; de beroepskennis en het revolutionnaire élan waren vereenigd in een lichaam, dat in bekwame handen het geduchtste en voor den aanval meest geschikte oorlogswapen zou worden.

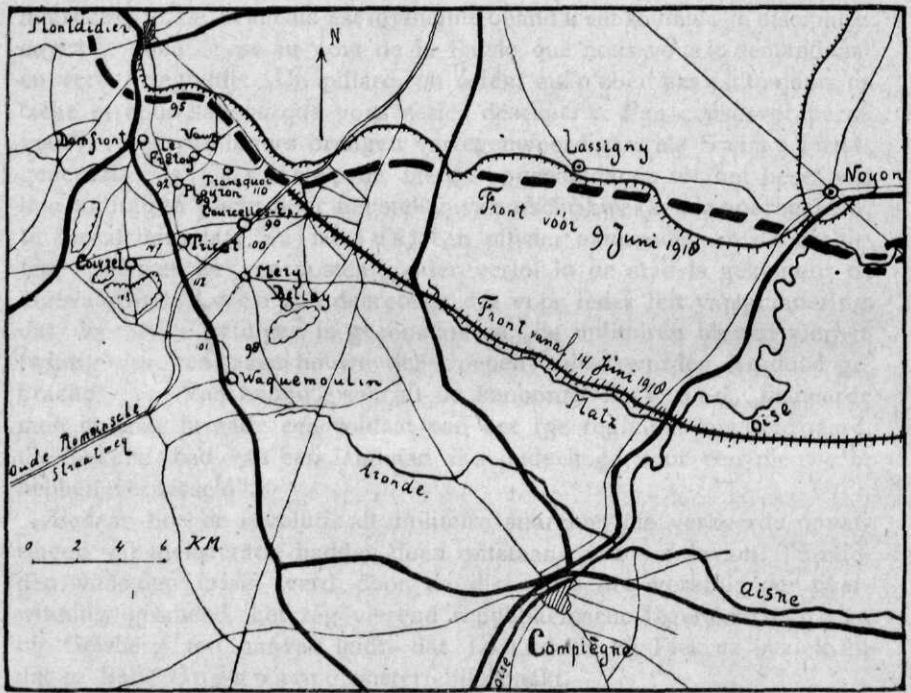
De zuivering voltooide het werk der vermenging. Door het ontslaan van verdachte officiëren werd nog een diepliggende oorzaak der anarchie weggenomen. De conventie trof hen meedoogenloos. Door het decreet van 30 April 1793 gaf zij aan haar gevolmachtigden het recht om officieren, zelfs generaals, af te zetten en op te hangen, zoo ook om alwie het leger desorganiseert of zich schuldig maakt aan kwade praktijken jegens de republiek voor de revolutionnaire rechtbank te brengen. In 1793 zijn het geen ijdele dreigementen meer, de hoofden vallen, en de verdachten die niet officieel zijn ontslagen, haasten zich hun ontslag te nemen. In hun plaats gaf men aan het leger aanvoerders, waarin het alle vertrouwen kon hebben, dappere en jonge „sans-culottes”, die snel tot de hoogste rangen opklommen. Jourdan, oud soldaat, winkelertje van Limoges, wordt op een en dertig jarigen leeftijd opperbevelhebber. Hoche, korporaal der „gardes francaises” bereikt dezen rang op vijf en twintig jaar. Er is geen sprake meer van het verkiezen der officieren, deze fameuse leerstelling is in den nood opgegeven, de bevordering bij keuze wordt regel. Maar de officieren leven met de manschappen, deelen hun ontberingen en de soberheid van hun maaltijden; de opperbevelhebber ontvangt drie en dertig stuivers per dag. Dit is waarlijk republikeinsch. De vermenging had de eenheid gebracht onder de soldaten, de zuivering tusschen de soldaten en hun chefs.

Maar geen leger is die naam waard wanneer daarin niet heerscht eene strenge zonder weifeling toegepaste discipline. Het herstel der discipline is uit militair oogpunt het voornaamste werk van 1793, waaraan de Conventie, het „Comité du Salut public”, de afgevaardig-

den en de generaals hebben meegewerkt. De Conventie reorganiseerde de militaire rechtbanken door de wet van 12 Mei 1793 en bracht een krachtig wetboek van strafrecht in werking; de dood op desertie naar den vijand, de dood op verraad, en als verraad werd beschouwd het door geschreeuw wanorde en schrik brengen in de gelederen, de dood op bedreiging van een superieur vóór den vijand, de dood voor de aanstichters van oproer, tien jaar kettingstraf voor hun medeplichtigen. In Augustus stemt de vergadering op een decreet, bestemd om de subordinatie te onderdrukken; in December verbiedt zij aan alle legerkorpsen der republiek om deputaties naar een rechtsgeding te zenden. Aan het „Comité du Salut public” geeft Carnot de dringendste en strengste instructies: „Le Français est invincible quand il est soumis à la discipline; soyez le donc; c'est au nom de la Patrie que nous vous le demandons” en verder zegt hij: „Un pillard, un soldat qui n'obéit pas est toujours un lâche et nous savons que vous seriez désespérés d'en conserver parmi vous”.... In de legers brengen vertegenwoordigers als Saint Just, generaals als Custine, de meest opgewonden tot het besef van hun militairen plicht door het stellen van afschrikwekkende voorbeelden; te Straatsburg laat Saint Just een officier aanhouden en doodschieten, die van de voorposten zonder verlof in de stad is gekomen; de afgevaardigde Lacoſte decreteert dat voor ieder feit van plundering, dat door twee getuigen is geconstateerd „de militairen binnen vier en twintig uur ten aanschouwe der troepen zullen worden ter dood gebracht”.... „Van avond”, schrijft de kanonnier Bricard, „fusileerde men in onze brigade een soldaat van het 13e regiment jagers té paard, die bekend had van een landman zijn oude hoed voor een nieuwe te hebben verwisseld”.

Ziedaar hoe de revolutie de militaire anarchie, die verkeerde opvattingen van democratie hadden doen ontstaan, te boven kwam. Te midden van den crisis werd door de discipline het werktuig der overwinning gesmeed, het zegevierend republikeinsche leger, dat Hoche bij Geisberg ten aanval leidt, dat Jourdan bij Fleurus bezielt en dat in Italië Bonaparte onsterfelijk maakt.

Het is niet minder bewonderenswaardig door de gestrengheid van zijn discipline als door de kracht van zijn vaderlandsliefde. Dit getuigen allen, die uit zijn gelederen kwamen. „Jamais,” schrijft Maarschalk Marmont, „Jamais les armées n'ont été plus obéissantes ni animées de plus d'ardeur. C'est l'époque des guerres ou il y a eu le plus de vertu parmi les troupes”.

De offensieve verdediging van Courcelles-Epayelles, van 9 tot en met 11 Juni 1918.

(Opgesteld aan de hand van Fransche gegevens),

DOOR

P. CH. J. KIËS,

Luitenant der Infanterie.

Inleiding. Toen het offensief van 27 Mei 1918, trots Duitsche dapperheid en organisatie, aan de Marne vastliep door de onverzettelijkheid waarmee Foch de scharnierpunten van den terugtocht in handen hield, maakte de grillige vorm van het nu ontstane front een hernieuwd offensief tegen één der scharnierpunten noodzakelijk. De Duitsche generale staf besloot tot een offensief vanaf den basis Montidier—Noyon naar Compiègne ten einde de Duitsche liniën zóó dicht bij Parijs te brengen dat de Fransche hoofdstad direct kon bedreigd worden. De val van Compiègne zou immers de handhaving van het Westelijk scharnierpunt (bij Soissons) onmogelijk maken en de Westelijke flank van den „zak” aan de Marne tot den terugtocht noodzaken.

Voorbereidingen voor den aanval. Als eerste doel werd gesteld: het bereiken van de lijn loopende over Tricot—Wacquemoulin langs de Aronde naar Compiègne.

1 Juni hadden de Duitschers tegenover de linie Vaux—Le Frétoy—Le Ployron de 222ste Divisie en tegenover Courcelles-Epayelles twee regimenten van de 3de Reserve Divisie gebracht.

Even vóór den aanval op 9 Juni werd tusschen die twee Divisies nog één regiment van de 84ste Divisie geschoven.

Al de genoemde troepen moesten, tegen 4.00 voorm. vertrekkend, omstreeks 9.00 voorm. Tricot bereikt en om 12.00 's middags de Tricot-spoorlijn bezet hebben. Op dit uur moest de 30ste Divisie (die in reserve stond achter de twee boven vermelde) die spoorlijn overschrijden en zich tegen den nacht meester maken van het bosch-massief van Coivrel.

Zelfs ieder onderofficier had een kaart waarop de défilés en bijzondere terreingedeelten waren aangemerkt.

Voorbereidingen voor de verdediging. De aanval was door de geallieerde legerleiding voorzien, enerzijds omdat hij voor de hand lag, anderzijds doordat de Duitsche voorbereidingen niet onopgemerkt bleven.

Zij schiep dus in de gevechtszónne een lenig verdedigingsstelsel, dat door zijn opvolgend sterker wordende weerstandslijnen geschikt was om een tegenstander tegen te houden die, door een achtereenvolgens

doen oprukken van versche divisies naar het voorste aanvalfront, een voortdurenden vooruitgang beoogde. Een aldus handelende aanvaller moest met een defensieve tactiek, waarbij elke vijandelijke winst uiterst duur zou worden betaald, worden beantwoord. Tevens moest deze verdediging zich kenmerken door een geest van offensief die inherent is aan een goed leger. Achter de zoo sterk mogelijk ingerichte eerste linie werden dus reserves geplaatst die in staat waren het tijdelijk verlorene onmiddellijk te herwinnen.

(On ne se défend qu'en attaquant!)

De positie Le Ployron—Courcelles moest tot elken prijs worden behouden en werd dus de „linie der reduits”. In de voorgelegen gevechtszone hadden de daarin geplaatste mitrailleurnesten tot taak de Duitsche stormmassa's te verstrooien, terwijl achter de linie der reduits reserves waren opgesteld in staat zich snel te bewegen naar dat gedeelte der linie dat haar tegenwoordigheid zou vereischen.

De huizen van Courcelles lagen in een halve maan waarvan de punten naar den vijand waren gekeerd. De vooruit geschoven linie bevond zich ruim 2 K.M. vóór het dorp op de N. en de W. hellingen van heuvelrij 110. Het terrein waarop de slag zich moest ontwikkelen was dus zeer beperkt. De verdediger had hier drie bataljons opgesteld, waarvan twee in de vooruitgeschoven linie en één in en om de huizen van Courcelles. (De Commandant van dit Bataljon had nog eens speciaal de opdracht het dorp „à tout prix” te houden.)

9 Juni 1918. Het algemeene bombardement begon om 12.00 's nachts van 8 op 9 Juni met brisante- en met gasgranaten, zoowel op de linies als op de verder achterwaarts voerende wegen.

Om 3.45 voorm. deboucheerde de Duitsche stormmassa tegen de linie Le Ployron—Courcelles ten einde in één snellen aanloop Tricot te nemen. Zij manoeuvreerde handig van uit de naderingsloopgraven en trachtte de punten van weerstand te omvatten. Verbitterde gevechten grepen plaats. De kleine weerstandscentra in het voorterrein (mitrailleurnesten) bleven een onafgebroken vuur onderhouden en brachten der stormmassa zware verliezen toe. De twee regimenten die Courcelles aanvielen versmolten; hunne compagniën van hoogstens 120 geweren verloren gemiddeld 40 à 50 man ongeacht de krijgsgevangenen. Van ééne compagnie bleven slechts 15 man over.

De verbrokkeling en verstrooiing der stormmassa noodzaakte de Duitsche leiding reeds in den loop van den morgen de 30ste Divisie te gebruiken en in haar plaats de 5de Reserve Divisie aan te trekken.

De Duitschers, aldus tusschen de kleine weerstandscentra doorglijdend, omvatten zoowel van links als van rechts heuvelrij 110 (de vooruit geschoven linie).

De bataljonscommandant van Courcelles had post gevat in een huis waardoor een gang liep met een uitweg zoowel naar de vijandelijke als naar de eigen zijde. Hij bevond zich juist aan den, naar den vijand

gekeerden, uitgang, toen een verbindingsman aan het andere eind riep: „Les voilà”. Een dertigtal Duitschers was namelijk, men weet niet hoe, onopgemerkt tusschen de twee Fransche bataljons der vooruitgeschoven linie doorgeslopen en kwam nu in den rug van den bataljonscommandopost van Courcelles. Zij waren juist op het punt vuur te geven op een Fransche afdeeling die zij in het Westelijk gedeelte van het dorp zagen, toen de verbindingsman hen opmerkte.

Zijn verbindings-officieren, ordonnansen e. d. vereenigen was voor den bataljonscommandant slechts het werk van een oogenblik. Hij viel met de revolver in de vuist aan 't hoofd van zijn klein troepje op de indringers aan. Deze wachtten hem niet af doch verspreidden zich naar alle richtingen en nu begon een ware klopjacht door het dorp. Binnen enkele minuten waren alle dertig waaghalzen overmand.

Tegelijkertijd waren groepjes Duitschers van uit het Oosten en Noorden tot het dorp doorgedrongen. Onmiddellijk ondernomen tegenaanvallen wierpen hen echter terug.

Om 7.30 voorm. zuiverden 2 compagnieën de loopgraven beoosten het dorp en brachten 40 gevangenen mee terug; te 8.00 voorm. deed een sectie een tegenaanval en nam 40 gevangenen, terwijl te 8.30 voorm. door een derden tegenaanval het dorp en de loopgraven in den rand volledig werden heroverd. Deze tegenaanval leverde 85 gevangenen op.

Het dorp was nu voorloopig veilig, doch voor het bezettingsbataljon was de strijd nog niet geëindigd.

Op den linker vleugel was Le Ployron behouden gebleven, maar de vooruitgeschoven linies Vaux—Le Transquoi waren door de Duitschers genomen.

Het bataljon dat Courcelles aan den Noordkant verdedigde, had zijn linie behouden, dank zij de aanwezigheid van een belangrijk bosch, dat Le Transquoy met Courcelles verbindt, en waardoor de Duitschers zich een weg trachtten te banen. Indien het hun daarna gelukte heuvel 89 te nemen (halverwege Le Ployron—Courcelles) zou hun de weg geopend zijn naar Tricot, het doel hunner onderneming.

Het bataljon klampte zich vast aan bedoeld bosch, meer en meer den linker vleugel schuivende naar de Zuidgrenzen van Le Transquoi. Langzamerhand was het aan beide zijden omvat, daar de vijand op de Westelijke flank tot bij heuvel 89 (1500 M. van Tricot) en op de Oostelijke flank tot bij Courcelles was doorgedrongen.

Het vormde dus een wig die 2 K.M. in de linies der tegenpartij vooruit sprong. Op sommige oogenblikken was het verband met de overige troepen geheel verloren gegaan, maar het bataljon herstelde zijne verbindingsen, vocht naar alle kanten en week geen oogenblik van het bosch, dat het tot elken prijs moest behouden. De taaiheid waarmede de verdediging werd gevoerd en de voortdurende bedreiging die het bataljon uitoefende op de Duitschers, die op de eene flank heuvel 89 en op de andere Courcelles aanvielen, noodzaakten de vijandelijke golven naar de flanken terug te vloeien.

Tegen 12.00 's middags hield de wig, als een rots in zee, nog steeds stand tegen de aanvallende golven.

Om 3.15 nam. konden de Duitschers eenige loopgraven van Le Ployron nemen — hoewel de hoofdaanval gebroken werd door de compagnie die den driehoek Le Frêtoy—Ployron—Transquoi bewaakte — en dan nog alléén door opvoering der sterkte en ten koste van zeer zware verliezen.

Van af 5.00 nam. werd Le Frêtoy—Transquoi met rookbommen bewerkt, waardoor de aanvallers zich aan het gezicht trachtten te onttrekken.

Om 8.50 nam. was een zak in het Fransche front gevormd bij heuvel 89 en de Duitschers passeerden de linie Le Ployron—Courcelles in de richting Tricot.

In deze hachelijke oogenblikken nam het bataljon, dat nog steeds het bosch hardnekkig vasthield, de aanvallers in den rug, hen van het Westen naar het Oosten trekkende. Zelf werd het echter eveneens in den rug bedreigd. Het was te voorzien, dat de aanvallers een ernstigen druk zouden gaan uitoefenen van uit den zak loopende van heuvel 89 in de richting van Tricot. Om dien te veronzijdigen had de Fransche leiding bij voorbaat beschikt over de reserves.

De onmiddellijk ondernomen tegenaanvallen beletten de pogingen van den aanvaller om zich een weg naar Tricot te banen en leverden 110 gevangenen, waaronder 2 officieren, 3 stukken van 77 m.M. — die de vijand aan de N. helling van heuvel 89 op 1200 M. van de Fransche batterijen had geplaatst — voorts 6 mitrailleurs en 6 patroonwagens op.

Een nieuwe aanval werd door een nieuwen tegenaanval met succes beantwoord en kostte den Duitschers een verlies van 21 gevangenen, waaronder weer 2 officieren.

Het resultaat was, dat de weerstandslinie volledig in handen der Franschen bleef.

Ten Z. van Courcelles was de toestand nagenoeg dezelfde als ten N. van dat dorp. Tegen 11.30 nam. begonnen de aanvallers, na heuvel 110 door een dubbele omvatting te hebben genomen, heuvel 100 te overvleugelen. Het rechter bataljon van den verdediger stelde zich haaksge wijze defensief op, en handhaafde zich op heuvel 100 door elken aanval onmiddellijk met een tegenaanval te beantwoorden.

Resultaat van den dag. De Duitschers hebben zware verliezen geleden aan dooden en gewonden en hebben 380 krijgsgevangenen, waaronder 10 officieren, in handen der Franschen moeten achterlaten.

De geheele weerstandslinie is, voor wat betreft de sector Le Ployron—Courcelles, door den verdediger volledig behouden.

10 Juni. De gevechten om Courcelles werden geen oogenblik onderbroken. De vijand trachtte nu naar 't Z. door te dringen tusschen Courcelles en Méry over heuvel 100, zooals hij dat den vorigen dag ten N. van Courcelles over heuvel 89 had beproefd.

Dezelfde tactiek van aanval en tegenaanval, dezelfde hardnekkige

pogingen om door te breken doch ook dezelfde elasticiteit in de verdediging en handig gemanoeuvereer met de reserves die, op het juiste oogenblik tegen de uitgeputte doorgedrongen Duitschers geworpen, de tijdelijk verloren punten telkens volkomen heroverden.

Het gelukte den aanvallers zich met een versch regiment meester te maken van Méry, doch het bastion van Courcelles, hoewel geheel omvat, bleek onwrikbaar.

De bataljonscommandant die Courcelles verdedigde legde zijne beschikkingen in de volgende bewoordingen neder: „A tout prix tenez,” „Defendez vous surtout en attaquant.”

Aan een geheel omvatte compagnie zond hij het bevel: „Avec deux sections essayez de marcher franchement sur le boche qui est devant vous et poussez-lui l'épée dans les reins, avec l'autre section gardez l'entrée du village.”

Aan den Kolonel bericht hij:

„Quoi qu'il advienne je ne bougerai pas. J'ai la volonté de ne pas reculer; on les aura. Avec ça la santé est bonne mais on a sommeil.”

Uit de in de compagnieën gegeven bevelen spreekt eenzelfde geest van onwrikbaarheid, die kan worden samengevat in dezen zin: „La compagnie ne reculera pas, envoyez des munitions.”

Ontelbaar zijn de staaltjes van persoonlijke moed. Naar het voorbeeld van den commandant wordt door alle rangen het initiatief getoond. Wat in deze merkwaardige troepen treft, is het vaste vertrouwen waarvan allen doordrongen zijn.

Eén infanterist valt aan op een vijandelijken mitrailleur, die de bewegingen van zijn sectie belemmert, en brengt hem met zijn handgranaten tot zwijgen.

Een machinegeweer hapert gedurende het nachtelijk vuur. De gewonde bediening demonteert het, zet het weder in elkaar bij het schijnsel van een kaars en opent opnieuw het vuur. Dergelijke voorbeelden van persoonlijke moed en uithoudingsvermogen zijn legio, de opsomming zou te veel ruimte vorderen.

11 Juni 1918. „Le moment psychologique” voor het retourffensief was aangebroken.

Het noodzaakte de Duitschers de geheele 5de Reserve Divisie in de linie te brengen (zóóveel had de 30ste Divisie geleden). De tegenstoot werd ondernomen van Domfront tot Waquemoulin, ontlastte Méry, deed naar 't Z. Belloy in eigen handen overgaan en drong de aanvallers terug naar de linie vanwaar ze op den 9^{den} den aanval waren begonnen. De Deutsche aanval werd dus in dezen sector teruggebracht tot zijn punt van uitgang zonder ander resultaat dan een verbruik van vijf Divisies op een front van 4 K.M., voorwaar een schitterende uitkomst voor den verdediger.

De plaatselijke leiding ontplooidte gedurende drie dagen en drie nachten een onvermoeide activiteit en zag haar inspanning ten slotte

beloond met een volkomen behoud der stellingen. Dat zulks slechts mogelijk is wanneer de troepen buitengewoon gedisciplineerd zijn, behoeft geen nader betoog.

Algemeene beschouwingen. De verdediging van Courcelles—Epayelles stelt op schitterende wijze de waarheid in het licht van het militaire axioma: „On ne se défend qu'en attaquant.”

Maar de toepassing van dien stelregel is op het slagveld slechts mogelijk met troepen, sedert langen tijd doordrongen van en opgegroeid in den offensieven geest.

Tusschen de leiding en de uitvoerders brengt een eenvoudig bevel geen band. Als er actie noodig is, is er begrip, wil en gewoonte noodig, en voorts algemeen vertrouwen, gebaseerd op de wetenschap aan ieder eigen dat zijn buurlieden allen op dezelfde wijze zullen handelen.

Als men de details van de verdediging van Courcelles nagaat, vindt men bij de troepen overal denzelfden wil om te strijden. Bij hoog en laag heerscht dezelfde geest, die tot de overwinning moet leiden.

De Generaal Divisiecommandant inspecteert de weerstandslijn en de daarvoor gelegen zône van vertraging van den vijandelijken opmarsch en beveelt dat een ieder de taak die hem is opgedragen tot het einde zal volbrengen. In den loop van het gevecht beveelt hij de opstelling der offensieve reserves, de herstelling der verbindingen, de handhaving der omsingelde punten door den tegenaanval, doch onthoudt zich zorgvuldig van het geven van onderschikte orders betrekking hebbende op de uitvoering. Er is immers éézelfde denken in de Divisie.

Deze Fransche divisie gaf een der mooie voorbeelden van den offensieven geest die ook bij den verdediger moet heerschen en schreef op het slagveld van Courcelles een schitterende bladzijde krijgsgeschiedenis. Een troep gedraagt zich op het slagveld zooals hij in het verleden werd gevormd (evenals men in het leven de vruchten plukt der opvoeding). De Divisie heeft getoond wat zij kan verrichten wanneer zij goed doordrongen is van de gedachte van haar chefs.

Antwoord aan den Heer Dr. Thomassen,

naar aanleiding van diens artikel in „de Militaire Spectator”
1918 getiteld: Besluiten met toelichtingen over de
remonteering van ons leger in de toekomst.

Weledelgestrenge Heer Dr. Thomassen.

Met belangstelling werd door mij kennis genomen van hetgeen U schreef in „de Militaire Spectator” over Remonte-paarden-fokkerij hier te lande.

Doch het komt mij voor, dat U zijt vervallen in de fout van vele critici n.l. dat U wel kritiek uitoefent, doch niet opbouwend werkt in dien geest dat U iets beters voor het thans bestaande in de plaats stelt.

Verder treft het mij, dat U veel uitvoerige mededeelingen doet, doch dat die mededeelingen geen of weinig verband houden met de alles-beheerschende vraag:

Hoe kan de regeering het zoo ver brengen dat hier te lande jaarlijks kunnen worden gekocht de noodige remonte-paarden, dus:

- ± 350 cavalerie-paarden
- ± 250 artillerie-paarden.

U schrijft:

Onze warmbloedfokkerij levert een voldoende aantal paarden met de noodige geschiktheid voor artillerie en treinbespanning.

De Commissies, belast met een onderzoek hiernaar, zijn echter tot een tegenovergesteld resultaat gekomen.

En feitelijk weerspreekt U uwe eigen bewering: dat de hier te lande gefokte paarden voor artillerie- en treinbespanning de noodige geschiktheid hebben, in dat gedeelte van uw betoog waar U schrijft over het stellen van de noodige eischen aan cavalerie-paarden. Als zoodanig beveelt U aan, paarden van ± 360 Kilo dus geen paarden, doch hitten en die wilt U 125—130 Kilo op den rug geven.

En wanneer U voor de cavalerie hitten aanbeveelt, spreekt het van zelf dat daarmee in strijd is uwe meening dat de vrij groote, in 't algemeen slappe, Inlandsche paarden (het tegenovergestelde van hitten) voor de artillerie zouden zijn aan te bevelen.

Consequent blijvende zoudt U, als U voor de cavalerie kleine hitten aanbeveelt, hoogstens kunnen zeggen: voor de artillerie bevel ik groote hitten aan.

In den oorlog moet toch de cavalerie in overeenstemming met de artillerie werken en wanneer nu die overeenstemming moet worden verkregen door geheel ongelijksoortige paarden zoude dit ongeveer

hetzelfde zijn als dat U van een patrouille van 12 ruiters b. v. er een op een hit zet en dan uw huzaren zegt: Er is een van U die op een hit zit, die hit doet wonderen en nu zijn alle 12 huzaren daarmee gereden goed bereden.

Doch zelfs al ware het zoo dat hitten de aangewezen cavalerie-paarden zijn, dan is deze ontdekking hier niet van belang.

Immers het is hier niet de vraag: Waar moeten de Nederlandsche cavalerie-remonten worden gekocht, doch wel, hoe kunnen zij, gezien het hier aanwezige fokmateriaal, hier te lande worden gefokt om dat zij nergens meer te koop en zijn.

Dat is het standpunt.

Blijkbaar vergeet U, bij al hetgeen U ten beste geeft, dat aankoop in het buitenland tegenwoordig onmogelijk is.

Zoodoende is ruim $\frac{2}{3}$ van het door U aangevoerde niet ter zake dienende.

Toch wil ik enkele uwer mededeelingen even ontleden.

U schrijft b. v. eerst: Het Iersche paard is geen fokmateriaal. Doch even later: dat U van de verkochte Iersche paarden alleen weet dat zij uit Ierland komen.

U zegt dus zelf dat U niet weet hoe ze gefokt zijn en dan gaat het toch niet aan om te zeggen dat zij niet goed gefokt zijn.

Om de waarde van het Iersche paard te verkleinen haalt U aan een schrijven in de Militaire Gids van 32 jaar terug (1886).

Behalve dat sedert die 32 jaar het Iersche paard veel verbeterd is, hadt U toch wel er op mogen wijzen hoe de Legerleiding hier te lande, wijlen Generaal Knél en vele anderen, juist het Iersche paard het best beschikbare remonte-paard van de wereld achten.

En als Nederland misdeed door remonte-paarden in Ierland te koop en, kan ons land zich troosten met de gedachte dat Frankrijk, België, Italië en Rusland (het land van de hitten) dezelfde fout begaan.

Toch bewijst het feit, dat tot 1914 bijna alle landen probeerden in Ierland hunne remonten te koop en, wel iets meer dat hetgeen daarover 32 jaar geleden door den Heer J. v. d. Wedden werd geschreven.

Evenals uwe aanhaling uit het geschrevene in 1886 thans geen waarde meer heeft, zoude het mij niet moeilijk vallen om uwe aanhalingen van andere schrijvers als hier niet ter zake dienende te qualificeeren. Doch, gelijk reeds gezegd, het meeste wat U schrijft is gebaseerd op aankoop in andere landen en daar gaat 't hier niet om en weerlegging is dus overbodig.

Ook wat U schrijft over Denemarken is niet juist en bewijst dat U zich in dat land niet persoonlijk op de hoogte hebt gesteld van den stand van zaken.

Zoo wijst U op de teleurstellende resultaten in dat land met Oost-Pruisische hengsten verkregen.

Ik vraag alweer: Wat heeft dat nu te maken met de maatregelen in Nederland?

Geen enkele Oost-Pruisische hengst is hier ingevoerd!

Uwe bewering, dat de maatregelen voor de remonte-fokkerij hier te lande de nationale warmbloed-fokkerij zouden ontwrichten, is te onzinnig om tegenspraak te behoeven. Eenig bewijs voor die beschuldiging geeft U niet en wie zonder bewijs beschuldigt treft niemand meer dan zichzelf.

Niemand wordt verplicht in die richting te gaan.

Doet hij dat, dan is zulks — volgens U — zijn eigen domme schuld.

En ziet U nu de fokkers hier te lande voor zóó dom aan, dat zij zich laten verleiden, om tegen hun belang, een groote mate van domheid aan den dag te leggen?

Volgens U deugen niet voor legerpaarden de Engelsche, de Hannoverse, de Deensche, de Hongaarsche, de Pruisische en de Fransche paarden. M. a. w. Volgens U deugt geen enkel paardenras tot nog toe overal als cavalerie-paard gebezigd, behalve . . . de hitten.

Wel schijnt U — waar U de ongeschiktheid gaat toeschrijven aan de verkeerde opvoeding, stalling, enz. — een oogenblik te gelooven, dat het paard nog zoo slecht niet zou zijn bij betere voeding en behandeling, enz. 1), doch uw eindconclusie is toch: „alles is ongeschikt behalve . . . de hitten”.

Tegen deze uitspraak, wanneer zij wordt gebezigd om de maatregelen om hier te lande remonte-paarden te kunnen koopen in een verkeerd daglicht te stellen, meende ik te moeten opkomen. Te meer daar uwe hitten, mijnheer Thomassen! hier niet te koop zijn of te koop zullen komen en praktisch gesproken het alleen van belang is om een keuze te doen uit hetgeen hier te lande wel te koop is, resp. te koop kan komen.

Dat de maatregelen om daartoe te komen nog niet zoo slecht zijn genomen staat voor mij vast en is door U niet weerlegd.

Inmiddels hoogachtend,

H. F. BULTMAN Nz.

Haarlemmermeer, September 1918.

1) Is de behandeling van de hitten beter? B.

Militair politiek Maandoverzicht.

(Afgesloten 23 September 1918.)

NEDERLAND. Gedurende de maand Augustus hebben zoowel Duitse als Engelsche vliegtuigen onze neutraliteit geschonden. Aan de gezanten te Berlijn en te Londen is opdracht verstrekt om tegen deze handelingen te protesteeren.

Het door de Marine-autoriteiten naar aanleiding van den ondergang van het s.s. „Koningin Regentes” afgenomen getuigenverhoor heeft ontwijfelbaar vastgesteld, dat de ontploffing, tengevolge waarvan genoemd schip is gezonken, veroorzaakt is door een afgeschoten torpedo. In verband hiermede is aan de Duitse Regeering verzocht alsnog een ernstig onderzoek te willen instellen ter beantwoording van de vraag of eene Duitse duikboot de „Koningin Regentes” heeft getorpedeerd.

In de Fransche Staatscourant is een decreet gepubliceerd, waaruit blijkt, dat een neutraal schip, hetwelk zich onder controle van den vijand stelt door een vijandelijk vrijgeleide, niet als neutraal zal worden erkend, tenzij het tegendeel bewezen wordt.

In de op 17 September 1917 uitgesproken troonrede verklaart de regeering o. a., dat zij wil aansturen op verlichting van den mobilisatie-druk, zonder de weerkracht te verminderen.

BELGIË. In den Ministerraad, welke aan het Belgische front is gehouden, is beraadslaagd over twee regeeringscommissies, welke belast zijn met de bestudeering van de Kiesrechthervorming en de verschillende vraagstukken, die de Talenkwestie heeft opgeworpen.

Met het oog op het feit, dat de Belgische rechters nog steeds staken, wordt de rechtspleging reeds sedert geruimen tijd door Duitse ambtenaren uitgeoefend. Het Duitse bestuur overweegt thans een vereenvoudiging van de justitie.

De Belgische regeering heeft langs indirecten weg mededeelingen ontvangen, die haar hebben ingelicht over de plannen van Duitschland ten opzichte van België.

De Belgische regeering heeft ze onmiddellijk ter kennis van de regeeringen der geallieerden gebracht. Uit de ontvangen mededeelingen blijkt, dat het in het voornemen van Duitschland ligt, om van België te eischen dat het zich verbindt het Talenvraagstuk op te lossen op een wijze, die met de Duitse politiek in overeenstemming is. Eveneens zou Duitschland de amnestie eischen voor de burgers, die de plannen des vijands hebben gediend.

LUXEMBURG. Nadat de Kamer aan de Regeering met 26 tegen 24 stemmen geweigerd had, in de Regeering haar vertrouwen uit te spreken, is deze afgetreden.

De Kamer wenschte eene interpellatie betreffende de schending der Luxemburgsche neutraliteit door Duitschland.

OOSTENRIJK-HONGARIJE. Staatssecretaris von Hintze en de Oostenrijksch-Hongaarsche regeering onderhandelen te Weenen over het Poolsche vraagstuk. Burian schijnt aan de Austro-Poolsche oplossing vast te houden, terwijl men in andere gezaghebbende kringen onder bepaalde voorwaarden bereid zou zijn, zich ook met de z.g. kleine Poolsche oplossing tevreden te stellen, ten einde eene goede verstandhouding met Duitschland te waarborgen. Bovendien heeft Oostenrijk in dit vraagstuk ook met Hongarije rekening te houden. Dit heeft zich verklaard voor de Oostenrijksch-Poolsche oplossing onder voorwaarde, dat Bosnië en Herzegowina gevoegd worden bij Hongarije.

Uit Praag wordt gemeld, dat men aldaar bezig is een Tsjecho-Slowakischen nationalen raad te vormen.

Men meent, dat deze maatregel bedoelt eene voorbereiding te treffen voor het stichten van een Tsjecho-Slowakië.

Het erkennen van de Tsjecho-Slowakken als oorlogvoerend leger door Engeland, Amerika en Japan wordt in Oostenrijk opgevat als een middel om den oorlog in het binnenland der Monarchie over te brengen.

Dr. von Spitzmüller is tot gemeenschappelijk minister van financiën benoemd.

In Albanië hadden de Oostenrijkers tegenover Italië eenig succes.

Met Duitschland wordt over het tariefvraagstuk onderhandeld. Er schijnen drie principieele opvattingen te bestaan: 1e. eene groep, die het denkbeeld van de tol-unie denkt te verwezenlijken; 2e. eene groep, die voorstandster is van de voorkeurovereenkomst; 3e. eenige lieden, die een handelsverdrag op het oog hebben. Er bestaat groote kans, dat de oplossing gevonden wordt in een verdrag, dat aan de contracteerende partijen, de clause geeft van de meest begunstigde natie.

In Oostenrijk wordt zeer veel over een volkerenbond gepraat.

Czernin meent, dat de middenrijken hierbij de leiding moeten nemen. Of het gelukken zal, dat de middenrijken eene zoo groote rol zullen gaan spelen, valt zeer te betwijfelen.

De Oostenrijksch-Hongaarsche regeering heeft aan alle oorlogvoerende landen voorgesteld, om de vredesonderhandelingen te openen zonder zich op eenig gebied te binden.

De reeds ingekomen antwoorden van Ententeregeeringen luiden allen afwijzend. De motie der intergeallieerde arbeiders bevatte o. a. de zinsnede, dat de conferentie van meening was, dat de geallieerde regeeringen de volste aandacht aan de nota moesten schenken.

DUITSCHLAND. De gematigde rede gehouden door Dr. Solf,

staatssecretaris van Koloniën, op eene vergadering van de Duitsche vereeniging, heeft in Duitschland een goeden indruk gemaakt. Men noemde van verschillende zijden Dr. Solf als eventueel opvolger van von Hertling.

Volgens schatting zal de oogst dit jaar in Duitschland 10 tot 15% beter zijn dan het vorige jaar. De aanbouw van aardappelen, rogge en oliehoudende zaden is gestegen, van aardappelen en rogge zelfs aanmerkelijk.

De geleden nederlagen op het Westfront hebben den geest in Duitschland niet verbeterd. Dit bleek zoowel uit de toespraak, gehouden door den keizer, bij zijn bezoek aan de fabrieken van Krupp, als uit het manifest, dat door Hindenburg aan het Duitsche volk werd gericht.

De rijkskanselier heeft de vergadering van de commissie uit het Heerenhuis, tot voorbereiding van de wetsontwerpen tot wijziging van de constitutie, geopend met eene toespraak, waarin hij o. a. zeide, dat het Pruisische Heerenhuis de regeering door afstemming van de wet betreffende het gelijke kiesrecht tot ontbinding van het Huis van Afgevaardigden en het uitschrijven van nieuwe verkiezingen gedurende den oorlog zou kunnen dwingen.

Helfferich, de Duitsche gezant in Rusland heeft op last van staatssecretaris von Hintze, het Duitsche gezantschap van Moskou naar Pleskau verplaatst. Een en ander geschiedde, omdat er dreigend levensgevaar voor de leden van het gezantschap bestond.

Op eene vraag van den Rijksdagafgevaardigde Müller-Meinigen, of de lichteningen 1870 en 1872 naar huis konden worden gezonden, heeft de regeering geantwoord, dat dit in afzienbaren tijd niet mogelijk was.

Het broodrantsoen zal van af 1 October weer op het oude peil gebracht worden, met dien verstande, dat het meelrantsoen opnieuw 200 gram zal wegen en 10% aanvullingsstoffen zullen worden geleverd.

Het door Duitschland met de Sowjetrepubliek gesloten aanvullingsverdrag op het vredesverdrag van Brest-Litovsk, is geratificeerd. Duitschland verplicht zich o. a. het Russische gebied te ontruimen, doch verlangt, dat Rusland de neutraliteit aan de Moermankust handhaaft, door de militaire macht der Entente te verwijderen. Door het toestaan van vrij goederenvervoer over Estland en Lijfland is een der zwaarste bepalingen van het verdrag aanmerkelijk verzacht. De financieele kwestie tusschen Rusland en Duitschland is thans ook geregeld. Rusland zal een bedrag van 6 milliard mark aan Duitschland betalen.

Hoewel de vice-kanselier von Payer zich in zijne rede duidelijker uitliet over België's toekomst, dan eenig ander Duitsch staatsman tot nu toe deed, is men in de Ententelanden toch nog lang niet tevreden. Von Payer sprak in de eerste plaats niet over schadevergoeding, verder verklaarde hij nogmaals, dat Duitschland Elzas en Lotharingen nimmer zou afstaan. Ten slotte bleek uit de rede, dat Duitschland nog

steeds de hoop koestert, om zich na den oorlog in het Oosten schadeloos te kunnen stellen.

Men verwacht, dat de beraadslagingen over het kiesrecht in het Pruisisch Heerenhuis in de eerstvolgende weken zullen afloopen. Indien deze beraadslagingen zooals men denkt, niet voeren tot het gelijke kiesrecht en de regeering daarop den Pruisischen Landdag niet zou ontbinden, zullen de sociaal-democraten volgens Ebert, de scherpste oppositie voeren.

ITALIË. In Italië is eene beweging tegen Sonnino begonnen, in verband met diens geringe tegemoetkoming jegens de Tsjecho-Slowaken. Evenwel heeft Sonnino's standpunt gezegevierd, aangezien de strijd tegen Sonnino aan eenige andere Italiaansche ministers hunne portefeuille heeft gekost, terwijl Sonnino blijft. Men blijft aandringen op formeele geruststellende verklaringen van Sonnino in den volgenden Ministerraad nopens de Zuid-Slavische kwestie.

Inmiddels heeft de Regeering eene kleine concessie gedaan aan de openbare meening, door aan de Tsjecho-Slowakische militairen aan het Italiaansche front dezelfde verzekeringspolissen toe te staan, als aan de Italiaansche officieren en soldaten.

Reuter meldt thans, dat de Italiaansche regeering als gevolg van gewichtige vergaderingen van den ministerraad besloten heeft de Entente-regeeringen mede te deelen, dat de Italiaansche regeering de beweging der Zuid-Slavische volken in overeenstemming acht met de beginselen, waarvoor de geallieerden strijden.

Uit het Jaarverslag der Bank van Italië spreekt een opmerkelijk pessimistische geest betreffende den economischen toestand van dat land.

Eene Italiaansche afdeeling is in een Noord-Russische haven aangekomen.

FRANKRIJK. De successen aan het front hebben den geest in Frankrijk wel verbeterd. De verbanning van Malvy, heeft minder kwaad bloed gezet, dan men aanvankelijk verwachtte, integendeel de lucht is min of meer gezuiverd. De zaak Caillaux is nog niet voorgekomen.

De socialistische afgevaardigde Lonquet (voorzitter van de vroegere minderheidspartij, thans meerderheidspartij) schrijft in het partij-orgaan: „Wij moeten protesteeren tegen het feit, dat de Entente veroveringsneigingen aan den dag gaat leggen ten opzichte van de Duitsche koloniën.”

Het Cabinet Clemenceau kan, dank zij de verbetering van den militairen toestand en tengevolge van het teruggekeerd optimisme en ondanks de Malvy-agitatie, de aanstaande heropening van de Kamer rustig tegemoet zien.

De „Temps” verklaart in eene officieuse nota, dat Frankrijk met inbegrip van de credieten voor het laatste kwartaal van 1919, van 1 Sep-

tember 1914 tot 31 December 1918, 147 milliard voor den oorlog heeft uitgegeven.

De maatregel, genomen tegenover neutrale schepen, die onder Duitsch vrijgeleide varen, wordt in Fransche kringen beschouwd als uitsluitend te zijn gericht tegen de Deutsche Prisen-Ordnung van 27 April j.l. Door het decreet wordt echter aan den bestaanden toestand niets veranderd. De Fransche pers gaat nog steeds heftig te keer tegen Troelstra. De „Temps” zegt o.a.: „Troelstra werpt eindelijk het masker af en wil het keizerlijke Duitschland redden, dat door de nederlaag bedreigd is. Het zal hem slechts gelukt zijn aller wantrouwen te hebben gewekt, jegens de internationale routine, die hij wil doen herleven ten koste van eene totale zelfverloochening tegenover het Deutsche imperialisme.”

Omstreeks 15 September is op initiatief van den Amerikaanschen vakvereenigingsleider Gompers eene conferentie der entente-socialisten aangevangen. De socialisten in Frankrijk vreezen, dat de invloed van Gompers op den gang van zaken te groot zal worden. Gompers heeft n.l. weten te bewerken, dat niet uitsluitend socialistische, doch ook andere arbeiders aan de conferentie deelnemen. Gompers staat op het standpunt, dat de oorlog tot een zegevierend einde moet worden voortgezet.

ENGELAND. Lord Robert Cecil hield in Engeland eene rede, ongeveer op hetzelfde tijdstip, dat Dr. Solf in Duitschland sprak. Beide toespraken gaven oppervlakkig eenige hoop op toenadering. Cecil vond het echter noodig spoedig daarna te verklaren, dat het onjuist is, dat de leidende staatslieden der Entente niet aan de mogelijkheid der militaire nederlaag van Duitschland gelooven.

Het drijven van Havelock Wilson, die op een boycot van 6 jaren tegen Duitschland aanstuurt, heeft weinig succes.

Het vakkundig congres te Derby werd gehouden onder den invloed der successen op het Westfront. Telegrammen van hulde werden gezonden aan leger en vloot en de dapperheid in de lange worsteling tegen het Pruisische militarisme, werd ten zeerste geroemd. Als voorspel voor het vakvereenigingscongres, werd in Londen eene anti-pacifistische bijeenkomst gehouden, terwijl eene pacifistische meeting verstoord werd.

In Ierland is men nog eens met eene vrijwillige recruteeringscampagne begonnen. Reuter zegt, dat het nieuwe wervingssysteem succes belooft.

Het twistgeschrijf over de wenschelijkheid van eene vervroegde algemeene verkiezing duurt voort. De Times is de voornaamste, bijkans de eenige werkelijk vurige voorstander van het denkbeeld.

Het schijnt dat Lloyd George eene ontbinding in het najaar wil, om uit de verkiezingen met eene eigen partij te voorschijn te treden, bereid om hem door dik en dun te volgen.

De regering heeft vrijwel geheel toegegeven aan de eischen der

Londensche politieagenten. De mannen krijgen: 13 shillings loonsverhooging per week, terwijl een weduwen-pensioenfonds zal worden ingesteld. Dit succes heeft in vele arbeiderskringen onrust verwekt; er dreigen stakingen op velerlei gebied. De verklaring van Sir James Campbell (hij maakte bij het begin van den oorlog deel uit van Carson's voorloopige Ulsterregeering) dat hij thans tot Home-rule bekeerd was, heeft veel opzien gebaard. Kort te voren had Short, de minister voor Ierland, in het Lagerhuis medegedeeld, dat hij in de vacantie aan het Home-rule-ontwerp dacht voort te werken. Het Iersche vraagstuk komt dus misschien weer aan de orde.

Het congres van de besturen van de nationale partijen der vier provinciën van Zuid-Afrika, nam eene motie aan, waarin de wensch te kennen gegeven werd, dat het z.g. zelfbeschikkingsrecht der volken ook toegepast zou worden op Zuid-Afrika, zoodat volkomen vrijheid en onafhankelijkheid, met inbegrip van het recht den eigen regeeringsvorm te bepalen aan dit land zou worden toegestaan.

De Engelsche regeering heeft krachtige stappen gedaan in verband met de bolsjèvikische vergripen tegenover Britsche onderdanen te Petersburg. Een en ander geschiedde, nadat de Marine Attaché, Kapitein Cromie, aldaar was vermoord.

Lloyd George heeft verklaard, dat over de toekomst der Duitsche Koloniën ter vredesconferentie zou worden beslist.

De conferentie van arbeiders uit de geallieerde landen achtte o. a. de volgende beginselen noodzakelijk: „geen volk mag gedwongen worden te leven onder een heerschappij, waaronder het niet wenschte te leven.”

RUSLAND. Het is bezwaarlijk de nauwkeurige grenzen van de Russische Soviet-republiek aan te duiden, daar deze zich vrijwel dagelijks wijzigen. Op het oogenblik wordt de republiek begrensd in het Westen door het door Duitschland bezette gebied en de linie Nauva—Pleskau. De oostelijke grens loopt van Profsk langs den grooten weg, die van Rostof aan den Don, over Wladikawkas naar Bakoe, langs de Kaspische zee naar Perm loopt. De noordelijke grens gaat van de Ceral in eene rechte lijn naar Petersburg.

De Sowjetrepubliek wordt op de volgende wijze bedreigd: in het Noorden door ongeveer 18 tot 20.000 man geallieerde troepen (Engelschen, Amerikanen, Franschen en Serviërs) versterkt met 6 à 7000 Russen en Finnen. Deze troepen bevinden zich aan de Moermanspoorlijn en rukken naar Petrosawodsk op. In het Zuiden staan in het Dongebied onder generaal Krasnof ongeveer 50.000 kozakken; in de Kaukasus bevinden zich de bergvolken in opstand tegen de bolsjewiki. Om Wladikawkas zijn gevechten aan den gang tusschen bolsjewiki en kozakken: bij Bakoe staan Armeniërs en Russen ter sterkte van 8 tot 10.000 man.

Bovendien zijn daar nog 2500 Engelschen geland, die van Mesopotamië door Perzië aan de Zuidkust der Kaspische zee opdringen.

In Petrofsk en Astrakan hebben anti-bolsjewiksche opstanden plaats. Het oostelijk front kan in het Noorden als Tsjechisch front worden gekenschetst, dat door 60 tot 80.000 Tsjechen en Kozakken wordt gevormd. Z.W. van Perm zijn de boeren in opstand gekomen en bedreigen de bolsjewiki in Jekatrinenburg.

In Oost-Siberië trekken de troepen der geallieerden, waaronder Japanners en Amerikanen, aan de Oessoeri op. Hier bevinden zich c.a. 20.000 man bolsjewiksche troepen.

Niettegenstaande al deze bedreigingen, benevens den ernstigen opstand te Petrograd en de groote samenzwering tegen de Sowjetregering in Moskou, behouden Lenin en Trotzki tot nog toe de overhand.

Zij hebben meer macht, dan men aanvankelijk dacht. Zelfs van Entente zijde verwacht men, van de interventie in Oost-Azië weinig succes. Daarvoor wordt eene groote strijdmacht vereischt, honderd duizenden in plaats van duizenden.

De Engelschen zullen aan de Moermankust, vooral gedurende den winter, groote moeilijkheden ondervinden.

Er heerscht in Rusland grenzeloze verwarring. Het eenige wat duidelijk schijnt, is dat geen der oorlogvoerende partijen voorloopig iets van Rusland te hopen heeft.

Het aanvullingsverdrag op den vrede van Brest-Litovsk is geratificeerd. Het belangrijkste van dit verdrag is wel, dat de Sowjetrepubliek zich het bezit van Bakoe heeft weten te verzekeren. Duitschland verplicht zich het Russische gebied te ontruimen, doch verlangt, dat Rusland zijne neutraliteit aan de Moermankust handhaaft en de militaire macht van de Entente verwijderd.

Rusland moet zijne schulden aan Duitschland, welke 6 milliard mark bedragen voldoen. Volgens officieele Russische mededeelingen zouden de geallieerden met veel geld hebben gewerkt en zich ook tot legercommandanten hebben gewend, om hun doel te bereiken, n.l. eene omverwerping van de tegenwoordige regering en het verwonden van Lenin en Trotski.

In verband met den aanslag op Lenin, zijn o.a. in het Engelsche gezantschap huiszoekingen gedaan. De Sowjet heeft de inhechtenisneming van alle Engelsche onderdanen van 15 tot 25 jaar bevolen.

In West-Siberië schijnt de toestand vrij rustig te zijn. Alle klassen en alle politieke partijen hebben het volgende programma aangenomen: afschaffing van alle bolsjewikische decreten en mobilisatie van de jonge lichten voor een oorlog tegen Duitschland.

Het leger werkt op het Baikalfront samen met de Tsjechen.

Er bestaat kans, dat de Tsaritsa en hare kinderen Rusland zullen mogen verlaten, om zich te San Sebastian te gaan vestigen.

De laatste berichten maken melding van nieuwe opstanden te Karan en St. Petersburg.

Onthullingen in zake de verhouding tusschen Duitschland en de bolsjewiki zouden aangetoond hebben, dat Lenin en Trotski reeds

sedert den herfst van 1917 met Duitschland in verbinding stonden en dat zij van de Duitse bank geld zouden hebben ontvangen voor vredespropaganda.

Groot Georgië, gelegen in Kaukasië, heeft zich van Groot Rusland afgescheiden. Bakoe, dat ingevolge het herzieningsverdrag van Brest-Litofsk aan Rusland was gekomen, is door de Turken bezet.

OEKRAJINA. In de Oekrajina is de toestand beter dan in Groot-Rusland.

Hoewel de minister van binnenlandsche zaken Kistiakofski aan de vertegenwoordigers van de pers verklaard heeft, dat er geen reactie heerscht, blijkt uit alles, dat de conservatieve elementen grooten invloed hebben.

Men heeft zelfs eene verandering in het kiesrecht aangebracht, als gevolg waarvan de boerenmiddenstand de leiding heeft gekregen.

Men verwacht eene hooge waarde van de Oekrajinsche valuta in verband met de groote economische kracht van het land. Aan de organisatie van het Oekrajinsche leger wordt onder leiding van Graaf Kirchbach voortgewerkt.

De onderhandelingen tusschen Rusland en de Oekrajina schijnen goed te vlotten.

Het bezoek van den Hetman aan Duitschland, benevens verschillende persverklaringen wijzen er op, dat de handelsbetrekkingen tusschen de Oekrajina en Duitschland spoedig hersteld zullen zijn.

Er bestaat eenige kans, dat er eenë federatie tot stand zal komen tusschen de Oekrajina, de Don-republiek en de Krim.

Ook wordt er onderhandeld met Lithauen over een beschermend verbond, hetwelk voornamelijk tegen Polen bedoeld is.

Wellicht ware het beter met al dit onderhandelen te wachten tot den gemeenen vrede.

De Oekrajinsche ministerraad heeft zich tot alle landen gewend met een protest tegen het gevangen nemen en doodschieten van Oekrajiners in Rusland en tegen den onmenschelijken vorm van den politieken strijd in dat land.

FINLAND. In eene zeer opgewonden vergadering heeft de stemming in den Landdag plaats gehad, waarbij uitgemaakt werd of Finland eene monarchie dan wel eene republiek zou zijn.

Met eene meerderheid van 16 stemmen is tot invoering van de monarchie besloten. Dat de stemming aldus verliep, wordt in hoofdzaak toegeschreven aan de krachtige uitlatingen van den minister-president Paassikivi, die in particuliere gesprekken met afgevaardigden had verklaard, dat hij niet zou terugdeinzen voor een staatsgreep, zoo de stemming niet het door hem gewenschte resultaat mocht hebben.

„Ons leger”, zoo zeide de minister-president, „wil een koning”. Daar te Helsingfors 15.000 man onder bevel van Generaal Mannerheim

stonden, had het argument van Paassikivi overtuigende kracht. In verband met het bovenstaande heeft de regeering in opdracht van den Landdag eene deputatie naar Duitschland gezonden, om te onderzoeken of Prins Frederik Karel van Hessen de kroon van Finland aanvaardt wil. De Prins heeft bedenktijd gevraagd.

Generaal Mannerheim moet zich aldus over Finland hebben uitgelaten:

„De geruchten over beweerde wreedheden en terrorisme van de Witte Garde zijn volkomen ongegrond.

Men kan den burgeroorlog definitief geëindigd achten.”

De wijze, waarop de hierboven bedoelde stemming plaats had, werpt een geheel ander licht over den toestand.

De onderhandelingen tusschen Rusland en Finland zijn blijven steken over de kwesties van Finland's aandeel in Rusland's oorlogskosten en de betaling van eene vergoeding door Rusland voor de schade, die de Russische troepen bij hun deelneming aan de revolutie in Finland hebben aangericht. Volgens berichten uit Helsingfors heeft een Engelsch vliegtuig de Finsche onzijdigheid geschonden, bovendien zou de entente het plan opgevat hebben om troepen over Finsch grondgebied te doen trekken. De Engelsche consul te Helsingfors heeft verklaard, dat geen der bevelhebbers der geallieerden de grens van Finland zal overschrijden.

Amerika erkent Finlands onafhankelijkheid niet, zoolang er Deutsche militairen in Finland zijn.

POLEN. De Poolsche Landdag zal weldra tot de koningskeuze overgaan.

Aartshertog Karl Stephan van Oostenrijk is de eenige pretendent, die ernstig in aanmerking komt.

De koningskeuze in Polen zal ten slotte eene zaak geweest zijn, die tusschen den regentschapsraad en de leidende personen in Oostenrijk en Duitschland is geregeld.

Het Poolsche volk is daar geheel buiten gebleven.

Te Weenen zijn tusschen Graaf Hertling en Graaf Burian besprekingen gehouden over het Poolsche vraagstuk.

Toonaangevende Polen hebben als uiterst minimum van de Poolsche voorwaarden aangegeven: Integriteit van Congres Polen, Integriteit van Galicië, directe grenzen tusschen Polen en Rusland.

De verhouding tusschen Polen en de Sowjetrepubliek is niet zeer welwillend. De Polen zijn van meening, dat Rusland tegen de stichting van een Poolschen staat eene agitatie voert en propaganda maakt voor de theoriën der bolsjewiki in Polen.

Het ministerie Steczkowski is afgetreden, naar men zegt om gezondheidsredenen van den president. Als candidaat voor het minister-presidentschap wordt o. a. Prins Radziwill genoemd (thans minister van buitenlandsche zaken).

OOSTZEE STATEN. In Lithauen heeft zich zonder goedkeuring en

zonder medeweten van de Deutsche regeering een staatsraad geconstitueerd, die den Hertog van Uraach tot koning uitgeroepen wilde zien.

De Lithausche afvaardiging, die onder leiding van den president der Taryba, Smetona te Berlijn is aangekomen, heeft tot taak, dit vraagstuk tot oplossing te brengen.

Lithauen onderhandelt met Oekrajina over een nauw of- en defensief verbond, dat voornamelijk tegen Polen gericht schijnt te zijn.

DENEMARKEN. De Deensch-Amerikaansche overeenkomst is geteekend, waarbij Denemarken levensmiddelen en andere artikelen ontvangt tot meer dan 352.000 ton en de Ver. Staten en de geallieerden kunnen beschikken over een groot deel der Deensche schepen.

NOORWEGEN. Het roe Scandinavische interparlementaire congres heeft zich thans ook uitgesproken voor de stichting van een volkerenbond, als het krachtigste middel om den oorlog te vermijden. Het congres verwacht verder veel van inwerking op de regeeringen.

ZWEDEN. Te Stockholm worden tusschen Zweedsche, Deutsche en Finsche vertegenwoordigers onderhandelingen gevoerd over het sloopen van de vestingwerken op de Aalandseilanden.

De Russische volkscommissaris van buitenlandsche zaken Tsjitsjerin heeft protest aangeteekend tegen deze onderhandelingen, daar het vraagstuk uitsluitend Rusland betreft.

ZWITSERLAND. De Zwitsersche Bondsraad heeft het ministerie van Financiën gemachtigd met de banken eene negende mobilisatieleening af te sluiten, welke fr. 100 millioen groot zal zijn en 5% rente zal geven. De koers van uitgifte is 99½% en de looptijd is zes jaar.

De Bondsraad heeft een algemeen uitvoerverbod afgekondigd. De dispensaties zullen aan zeer strenge voorwaarden gebonden worden. Zwitserland heeft met Spanje eene overeenkomst gesloten, betreffende het charteren van de in Spanje voor anker liggende Deutsche en Oostenrijksche schepen. In hoofdlijnen is deze overeenkomst door de Ententelanden goedgekeurd. Het laatste woord is natuurlijk aan Duitschland en Oostenrijk.

De onderhandelingen tusschen Zwitserland en Duitschland over den doorvoer door Duitschland zijn geëindigd. Hierin is o. a. de uitvoer van Zwitsersche goederen naar Nederland geregeld.

SPANJE. Tegen het voornemen der Spaansche regeering om, wanneer opnieuw Spaansche schepen getorpedeerd mochten worden, de verloren gegane tonnage aan te vullen door inbeslagneming van in Spaansche havens liggende Deutsche schepen, is van Deutsche zijde krachtig verzet aangeteekend.

Er zijn onderhandelingen begonnen tusschen de beide regeeringen.

Nadat de Spaansche regeering dit plan ter kennis van de Duitsche regeering had gebracht, is het Spaansche stoomschip Ataz Mendi, getorpedeerd.

Om ophitsing tijdens de in gang zijnde Duitsche onderhandelingen te voorkomen, zijn tijdelijk de grondwettelijke waarborgen opgeheven, als gevolg waarvan de preventieve censuur op de pers is ingevoerd.

De minister van binnenlandsche zaken deelt mede, dat de Spaansche griep in vele deelen des lands opnieuw haar intrede heeft gedaan. Thans draagt zij een ernstiger karakter dan den vorigen keer.

ALBANIË. De M'bret van Albanië moet aan een medewerker van het Berliner Tageblatt hebben medegedeld, dat hij er met alle middelen naar zou streven, dat Albanië wederom een vrije staat zou worden, onder zijn rechtmatigen vorst.

ROEMENIË. De verandering in de wet op de ministerieele verantwoordelijkheid is aangenomen. In verband hiermede is het thans mogelijk eene vervolging in te stellen tegen Bratianu's partij.

De stemming keert zich meer en meer tegen de Middenstaten.

De Oostenrijksche minister Burian sprak zelfs van eene eventueel krachtige bestrijding van „kuiperijen”.

GRIEKENLAND. Uit verschillende berichten blijkt, dat de bevolking over het algemeen niet gelooft aan de nationale noodzakelijkheid van den oorlog. De wil om te overwinnen ontbreekt.

TURKIJE. In Konstantinopel heeft een hevige brand gewoed.

Koerdische benden moeten eene moordpartij onder de Christenen te Oermia hebben aangericht.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA. Zoowel het representantenhuis als de Senaat hebben de Manpowerbill aangenomen. Volgens officieele verslagen uit de verschillende deelen van het land, heeft de uitslag der militaire registratie van mannen tusschen de 18 en 45 aangetoond, dat er 14.000.000 manschappen voor het leger beschikbaar komen.

Men heeft eene regeling getroffen, welke het mogelijk maakt pl.m. 100.000 studenten van 18 en 19 jaar in opleiding voor officier te nemen, zonder dat zij uit hunne studie worden gerukt.

Uit de persbeschouwingen, naar aanleiding van de rede, gehouden door senator Lodge, bleek voldoende, dat het grootste deel van het Amerikaansche volk wil vechten, totdat de vrede aan Duitschland kan worden gedictieerd.

Volgens een bericht uit Washington hebben de scheepsmakers van April 1917 tot 31 Augustus 1918 605 scheepsrompen te water gelaten, hetgeen een totaal van 3.232.358 deadweight ton vertegenwoordigt.

Daarentegen zijn in dat tijdsverloop 335 schepen kant en klaar afgeleverd, wat in het geheel 2.018.391 dw. ton uitmaakt. Den eersten Augustus 1918 waren er 946 hellingen gereed of onder constructie, waarvan er 846 voor de maatschappij tot spoed aanbouw van schepen zijn of worden gereserveerd.

Hoover de voedselregelaar heeft verklaard, dat het na 1 September niet noodig zal zijn, om drastische rantsoeneeringsmaatregelen in de geallieerde landen te nemen, behalve ten opzichte van suiker en vleesch.

Het Amerikaansch-Mexicaansch grensincident is geëindigd, doordat de Mexicaansche militaire gouverneur aan de grens in opdracht van Carranza het diepe leedwezen van de Mexicaansche regeering heeft betuigd.

Spanje heeft thans den Ver. Staten een handelscrediet van 250 miljoen pesetas toegestaan.

Reuter maakt bekend, dat gedurende Augustus 313.000 man Amerikaanse troepen voor Europa zijn ingescheept, van wie 180.000 in Britsche schepen.

ZUID- EN MIDDEN-AMERIKAANSCH-STATEN. Peru heeft met de Ver. Staten van Noord-Amerika eene overeenkomst gesloten, waarbij Peru aan de Ver. Staten de in Callao geïnterneerde Duitsche schepen ten gebruike afstaat.

In Peru hebben oproerige bewegingen onder de troepen plaats gehad.

Duitsche varengasten op de Duitsche schepen in Chili hebben de machines daarvan trachten te vernielen.

CHINA. De Chineesche regeering ontkent, dat de Japansche interventie in Siberië noodzakelijk is en verklaart, dat deze tusschenkomst indruischt tegen het algemeene plan der Geallieerden in Rusland.

De revolutie in Zuid-China duurt nog steeds voort.

De Monarchisten hebben eene poging tot herstel der monarchie gewaagd, welke echter mislukt is.

Aan de Times wordt uit Peking gemeld, dat Thibet en China besloten hebben, de vijandelijkheden te staken tot eene vredesconferentie zal worden gehouden.

JAPAN. De rijstoptootjes in Japan zijn geëindigd. Hoewel het kabinet zich tot aftreden bereid verklaarde, is er van verandering in de Regeering niets gekomen.

De interventie in Siberië geschiedt tot nog toe op beperkte schaal.

Japan heeft de scheepvaart voor de ententelanden in het Oosten overgenomen. Er is o. a. eene lijn geopend tusschen Kobe en Marseille.

288

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in
verschillende landen.

Algemeen: Munitie-aanmaak en -verbruik, M. Woch., No. 4. De operatiën in Palestina sedert het begin van 1918, Int. Rev., Aug.

Amerika (Ver. St. v. Noord): Metrieke stelsel, M. Woch., No. 8. Het leger, Int. Rev., Juli. Kust-artillerie, M. Woch., No. 11. Spoorwegmaterieel voor Frankrijk, M. Woch., No. 17.

Denemarken: Postverkeer per vliegtuig, M. Woch., No. 17.

Duitschland: De groote slag in Frankrijk. De Duitse veldtocht in Finland. De aflossing van de oudere landstormlichtingen. De hoogeschoolcursussen van de legergroep Hertog Albrecht, Int. Rev., Juli. De laatste buit in 't Oosten, Int. Rev., Aug.

Engeland: Eikenhout voor vliegtuigbouw, M. Woch., No. 17.

Frankrijk: Bescherming van Parijs tegen luchtaanvallen, M. Woch., No. 17.

Italië: Massa-gebruik van artillerie, M. Woch., No. 21.

Japan: Het nieuwe legerprogramma, Int. Rev., Aug. IJzerindustrie, M. Woch., No. 28.

Nederland: Maatregelen voor de landsverdediging, Int. Rev., Juli.

Roemenië: De demobilisatie van de land- en zeestrijdkrachten, Int. Rev., Juli.

Rusland: Gasmasker, M. Woch., No. 8. De vroegere Zwarte Zeevloot, Int. Rev., Aug.

Turkije: Havenaanleg, M. Woch., No. 8.

Boekaankondiging.

Rumenië in den Wereldoorlog, een krijgsgeschiedkundige studie, door W. G. F. SNIJDERS,
Luitenant-Generaal b. d. *Utrecht*, A. W. BRUNA EN ZN.

Het is een genoeg en dit wel verzorgde werk met aandacht te lezen en wij kunnen niet nalaten Schrijver alleszins hulde te brengen voor de wijze, waarop hij de aanvaarde taak heeft volbracht. Niet, dat men verwachten moet eene volledige en gedetailleerde beschrijving van de operatiën voor zich te zien; de officieele gegevens daartoe zijn uiteraard nog niet beschikbaar.

Doch wie een overzichtelijk beeld van den veldtocht wenscht, wie een inzicht verlangt in den loop van zaken bij het kleine volk, dat op avontuur meende te kunnen uitgaan en bovenal wie leering zoekt, hij neme dit boek ter hand. Hij zal daaruit bijv. ontwaren, dat een „versch” leger, wanneer het komt te staan tegenover beproefde veldheeren en troepen met oorlogservaring, allereerst achterstand heeft te boeken; hij zal ook opmerken, dat, waar leiding en aanvoering mank gaan, het gehalte der soldaten de gebreken niet kan vergoeden. En zoo is er meer!

Wat ons wel het meeste heeft getroffen? Wij achten de wijze, waarop Rumenië zijne tegenstanders heeft onderschat typeerend, wij bewonderen den opzet van den slag bij Hermannstadt — een modern Cannae — aan Duitsche zijde; en daarnevens verbazen wij ons over de geringe maatregelen tegenover Bulgarije genomen en niet het minst over de gebrekkige voorbereiding der Rumeenske legeruitrusting.

Een leerzaam boek! „De krijgskunst moet zich opbouwen uit de krijgsgeschiedenis” zegt Schrijver terecht. Eene aansporing tot het bestudeeren der krijgsgeschiedenis, ook ten onzent niet misplaatst.

Wij wenschen deze studie in veler handen!

d. G.